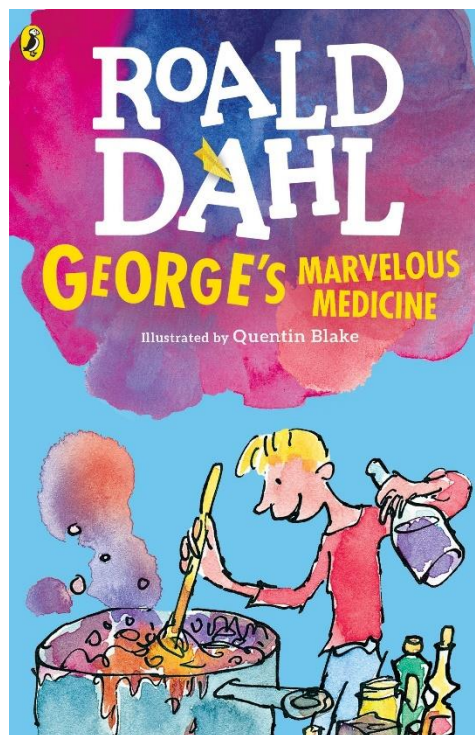

תרגום ההומור בספרו של רואלד דאל "George's Marvelous Medicine"

תחום הדעת: תרגום

2019 תשע"ט-תש"פ

מנחה: ענת בראל

מגישה: שירה האוזר שטוסר

תרגום ההומור בספרו של רואלד דאל "George's Marvelous Medicine".

תחום הדעת: תרגום

2019 תשע"ט-תש"פ

מנחה: ענת בראל

מגישה: שירה האוזר שטוסר

ב"א בספרות אנגלית וספרות
צרפתית (אונ' העברית י"ם)

מ"א בלימודים קוגניטיביים של
השפה (אונ' תל-אביב)

תודות

תהליך כתיבת עבודת הגמר הוא תהליך ארוך, שמכיל כמות דיה של מכשולים ומהמורות. בהזדמנות זו, ארצה להודות לאלו שעזרו לי לעבור את המכשולים האלו ושבלעדיהם תהליך העבודה לא היה כה מעניין ופורה. ראשית, ארצה להודות לענת, המנחה שלי, שנרתמה למשימה והנחתה אותי בתהליך כתיבת עבודת הגמר. תודה על הזמן שהקדשת כדי לתקן את עבודתי, לעבור יחד על התרגום ולהענות לשאלות שצצו.

שנית, ארצה להודות לגבי, המורה שלי לתרגום. תודה על העזרה וההענות, כשנתקלתי במכשולים שונים בכתיבת העבודה. תודה שפתחת בפני את מקצוע התרגום, בצורה שגרמה לי לרצות לעסוק בו ואף לכתוב עליו את עבודתי.

בנוסף, ארצה להודות לעדי, המחנכת שלי. תודה על ההזדמנות שנתת לנו ככיתה לכתוב עבודות גמר. גם אם התהליך נראה קשה, בסוף העניין והסיפוק מכתיבת העבודה עולה על הקושי. תודה שעודדת ותמכת בי בכל שלב בכתיבת העבודה.

ארצה להודות גם לנועה, רכזת עבודות הגמר. עבודתך כלל אינה מובנת מאליה, והיא משמעותית מאד למערך כתיבת העבודות. תודה שתמיד הצעת מענה, והיית מוכנה לעזור.

ולבסוף, ארצה להודות להורים שלי שתמכו בי בהבטים רבים בתהליך כתיבת העבודה. מלשאלו מדי פעם מה מצבי, עד ללקחת אותי למנחה כדי לעבוד על העבודה.

תוכן עניינים

5.....	מבוא.....
6.....	תרגום הספר.....
22.....	הפרק התאורטי- תרגום הומור.....
27.....	ניתוח פריטים ודוגמאות.....
44.....	יומן עבודה.....
45.....	סיכום.....
47.....	ביבליוגרפיה.....
48.....	נספחים.....

מבוא

בחרתי לכתוב את עבודת הגמר שלי דווקא בתרגום, מפני שהתחלתי ללמוד את מקצוע התרגום בבית הספר בכיתה י"א, ונהנתי ממנו מאד. אהבתי את היצירתיות המתבקשת על מנת לתרגם קטע, ואת העובדה שיש חופש רב בדרך שבה מחליטים לתרגם, אין דרך אחת נכונה או לא נכונה. כל מתרגם יכול לבחור את הדרך שמתאימה לו, ויש תחושה מתמדת של חשיבה מחוץ לקופסא וגילוי של דברים חדשים.

העבודה מתבססת על תרגום 40 העמודים הראשונים מספרו של רואלד דאל - George's Marvelous Medicine או כפי שתרגמתי את הכותרת "התרופה המטריפה של ג'ורג'".

רואל דאל הוא סופר בריטי מוכר מאד, שכתב ספרי ילדים רבים. כמה מהספרים המתורגמים והיותר מוכרים שלו פה בארץ הם "צ'ארלי בממלכת השוקולד", "מטילדה", "ג'יימס והאפרסק הענקי" ויש עוד רבים. לצורך עבודתי, בחרתי באחד מספריו שטרם תורגם לעברית.

רואלד דאל ידוע בעיקר בשל דמיונו העשיר, השימוש שלו בהומור שעלול להתפס כבוטה עבור ספרי ילדים, והמצאה של מאות מילים, צירופים וביטויים חדשים בשפה האנגלית, שבאים לידי ביטוי בספריו הרבים ובשפה האנגלית כולה.

הספר "התרופה המטריפה של ג'ורג'" מספר את סיפורו המשעשע של ג'ורג', ילד בן שמונה שנאלץ להישאר לבד בביתה של סבתו המרושעת בזמן שאמו יוצאת לקניות. ההוראה היחידה שניתנת לג'ורג', היא לתת לסבתו את התרופה שלה בזמן. ג'ורג', ילד שובב, מחליט להכין לסבתא תרופה שתהפוך אותה למעט יותר נחמדה. הוא עומד ללמד את סבתא לקח שהיא אף פעם לא תשכח.

בחרתי לתרגם את סיפור זה, מכיוון שיש בו הרבה מאד אתגרים תרגומיים מעניינים, המאפשרים חשיבה יצירתית וחקירה לעומק של הקשרים תרבותיים ואמצעים ספרותיים, כמו שימוש בחריזה, מצלול, מטאפורות, מילים מומצאות ועוד. מניסיוני כקוראת נהנתי מסגנון כתיבתו של רואלד דאל, וסקרן אותי לבחון כיצד ניתן להעביר את כתיבתו לעברית, וכמה יצירתיות תתבקש בתרגום.

בעקבות אותם אמצעים בהם דאל משתמש בסיפורו, בחרתי להתמקד בעבודה זו בתרגום ההומור. לפי הנחיות העבודה יש לבחור ב-2-3 נושאי חקר, אך רוב אתגרי התרגום שנמצאים בספר כמו אמצעים ספרותיים, הקשרים תרבותיים ומשחקי המילים, נכתבו למטרה אחת מרכזית - הומור. דאל משתמש בכל האמצעים האלו כדי ליצור הומור ושעשוע, כך שאותם נושאי חקר שונים באים לידי ביטוי בפרק אחד, תרגום ההומור.

בעבודה אציג את תרגום 40 העמודים הראשונים של הספר. אחריו הפרק התאורטי, המכיל סקירת ספרות של כמה מאמרים על תרגום הומור והצעת דרכי התמודדות ואסטרטגיות שונות עם אתגרי התרגום. לאחר מכן אציג את ניתוח הפריטים, דוגמאות או אתגרים תרגומיים ספציפים שבהם נתקלתי במהלך התרגום, ודרכים שונות לפתרונם. ולבסוף, מסקנות על עבודת התרגום בכלל ותרגום ההומור בפרט.

בנוסף, במהלך הספר מופיעים כמה שירים קצרים, כמין לחשי כשפים בחרוזים שג'ורג' מתאר באמצעותם את הכנת התרופה. בחרתי לא לתרגם שירים אלו, מכיוון שהם אינם הכרחיים להבנת הקטע והסיפור כולו, ותרגום החריזה בשירים מצריך זמן רב ומלאכה מרובה שאינה בהכרח קשורה לנושא שאותו אני חוקרת, או מעשירה את העבודה. כמו כן, לפי הנחיות העבודה יש לתרגם טקסט ספרותי ולא שיר. לכן השמטתי את השירים האלו בצורה שאינה פוגעת בהבנת הסיפור.

התרופה המטריפה של ג'ורג'

אזהרה לקורא: אל תנסו להכין את התרופה המטריפה של ג'ורג' בבית. זה עלול להיות מסוכן.

"אני הולכת לקניות בכפר" אמו של ג'ורג' אמרה לו ביום שבת בבוקר. "אז תהיה ילד טוב ואל תעשה שטויות".

זה היה דבר טיפשי לומר לילד קטן. זה מיד גרם לו לחשוב אילו שטויות הוא יכול היה לעשות.

"ואל תשכח לתת לסבתא את התרופה בשעה 11:00" אמרה אמא. ואז היא יצאה לה, וסגרה את הדלת מאחוריה. סבתא, נימנמה על הכיסא ליד החלון, פקחה עין אחת קטנה ומרושעת, ואמרה "שמעת מה אמא שלך אמרה, ג'ורג', אל תשכח את התרופה שלי"

"לא, סבתא" אמר ג'ורג'.

"ונסה פעם אחת להתנהג יפה בזמן שהיא לא נמצאת"

"כן, סבתא" אמר ג'ורג'.

ג'ורג' היה משועמם עד מוות. לא היו לו אחים או אחיות. אביו היה חקלאי, והחווה בה גרו הייתה באמצע שומקום, כך שלא היו ילדים לו לשחק איתם. נמאס לו לבהות בחזירים ובתרנגולות ובפרות ובכבשים. נמאס לו במיוחד לגור באותו בית עם הזקנה הזעפנית והזועמת הזו. לטפל בה בעצמו, הייתה הדרך הכי פחות מרגשת לבלות בה את בוקר שבת.

"תוכל להתחיל בלהכין לי כוס תה חמימה" אמרה סבתא לג'ורג'. "זה ימנע ממך לעשות שטויות לכמה דקות".

"כן, סבתא" אמר ג'ורג'.

ג'ורג' לא יכל שלא לשנוא את סבתא. היא הייתה אישה זקנה אנוכית וזעופה. היו לה שיניים בצבע חום בהיר, ופה קטן ומכווץ כמו אחוריים של כלב.

"וכמה סוכר תרצי בתה היום, סבתא?" שאל ג'ורג'.

"כפית אחת" ענתה סבתא. "ובלי חלב".

רוב הסבתות הן נשים נחמדות אדיבות ונדיבות, אך לא הסבתא הזו.

היא הייתה מבלה כל יום כל היום בישיבה על הכיסא שליד החלון, ותמיד הייתה רוטנת, מתלוננת, מתרעמת ומתבכיינת על דבר כזה או אחר. לא הייתה פעם אחת, ואפילו לא ביום טוב, שהיא חייכה אל ג'ורג' ואמרה "אז מה שלומך הבוקר, ג'ורג'?" או "למה שלא נשחק שנינו בסולמות ונחשים?" או "איך היה בבית הספר היום?" נראה שלא היה אכפת לה מאחרים, אלא רק מעצמה. היא הייתה זקנה אומללה וזעפנית.

ג'ורג' נכנס למטבח והכין לסבתא כוס תה עם תיון. הוא שם בפנים כפית סוכר, אבל לא חלב.

הוא ערבב היטב את הסוכר והביא את הכוס לסלון. סבתא לגמה את התה. "זה לא מספיק מתוק" היא אמרה. "תוסיף עוד סוכר". ג'ורג' לקח את הכוס בחזרה למטבח והוסיף עוד כפית סוכר. הוא ערבב שוב

והביא את הכוס בזהירות לסבתא. "איפה הצלוחית?" היא אמרה. "אני לא אשתה כוס תה בלי צלוחית." ג'ורג' הביא לה צלוחית.

"ומה עם כפית, אם תואיל להביא לי?"

"כבר ערבבתי את התה בשבילך, סבתא, ערבבתי היטב".

"תודה רבה לך, אבל אני מסוגלת לערבב את התה בעצמי." היא אמרה. "תביא לי כפית".

ג'ורג' הביא לה כפית.

סבתא אף פעם לא תיזזה ככה את ג'ורג' כשאבא או אמא שלו היו בבית. היא התייחסה אליו בצורה כזו גרועה רק כשהם היו לבדם.

"אתה יודע מה הבעיה שלך?" אמרה האישה הזקנה כשהיא בווה בג'ורג' מבעד לכוס התה שלה בעיניים קטנות ומרושעות. "אתה גדל מהר מדי, ילדים שגדלים מהר מדי הופכים לטיפשים ועצלנים.

"אבל אני לא יכול לשלוט בגדילה שלי, סבתא," אמר ג'ורג'.

"בטח שאתה יכול," היא התרגזה. "גדילה זה הרגל מגונה וילדותי".

"אבל אנחנו חייבים לגדול, סבתא. אם לא נגדל, לא נהיה גדולים".

"שטויות ילד, שטויות," היא אמרה. "תסתכל עלי. האם אני גדלה?" ברור שלא.

"אבל פעם גדלת, סבתא."

"רק מעט מאד," ענתה האישה הזקנה. "אני וויתרתי על גדילה כבר כשהייתי ממש קטנה, ביחד עם ההרגלים הילדותיים המגונים האחרים, כמו עצלנות, מרדנות, חמדנות רשלנות, הזנחה וטפשות." אתה לא וויתרת על אף אחד מהדברים האלה, נכון?"

"אבל אני עדיין רק ילד קטן, סבתא"

"אתה כבר בן שמונה," היא רטנה. "זה גיל גדול מספיק כדי להבין. אם לא תפסיק לגדול בקרוב, זה כבר יהיה מאוחר מדי."

"מאוחר מדי למה, סבתא?"

"זה מגוחך," היא המשיכה בדבריה. "אתה כבר כמעט בגובה שלי".

ג'ורג' הביט בסבתא היטב. היא בהחלט הייתה אישה קטנטנה. רגליה היו כה קצרות, עד שהייתה צריכה שרפרף כדי להניח אותן עליו, וראשה הגיע רק עד מרכז משענת הכורסא.

"אבא אמר שזה בסדר שבנים יהיו גבוהים," אמר ג'ורג'.

"אל תקשיב לאבא שלך," אמרה סבתא. "תקשיב לי."

"אבל איך אני יכול להפסיק לגדול?" ג'ורג' שאל אותה.

"תאכל פחות שוקולד," אמרה סבתא.

"שוקולד גורם לך לגדול?"

"זה גורם לך לגדול בדרך הלא נכונה," היא התרגזה. "למעלה במקום למטה".

סבתא לגמה מהתה שלה אבל לרגע לא הסירה את מבטה מהילד הקטן שעמד לפניה. "אל תגדל אף פעם, " היא אמרה. "רק תקטן."

"כן, סבתא."

"ותפסיק לאכול שוקולד. תאכל כרוב במקום."

"כרוב?! אוי לא, אני לא אוהב כרוב," אמר ג'ורג'.

"זה לא מה שאתה אוהב או לא אוהב," סבתא התרגזה. "זה מה שטוב בשבילך שחשוב. מעכשיו, אתה חייב לאכול כרוב שלוש פעמים ביום. ערמות של כרוב! ואם יש בו תולעים, אפילו יותר טוב!"

"אאוץ", אמר ג'ורג'.

"תולעים עושות אותך חכם," אמרה האישה הזקנה.

"אמא זורקת אותן לכיור," אמר ג'ורג'.

"אמא שלך טיפשה בדיוק כמוך," אמרה סבתא.

"לכרוב אין שום טעם מבלי כמה תולעים מבושלות בתוכו. גם שבלולים."

"רק לא שבלולים!" ג'ורג' כמעט התחיל לבכות. "אני לא מסוגל לאכול שבלולים!"

"בכל פעם שאני רואה שבלול על עלה של חסה," אמרה סבתא, "אני זוללת אותו מהר לפני שהוא מספיק להתחמק. טעים במיוחד." היא קיווצה בחוזקה את שפתיה כך שפיה נראה כמו חור קטן ומקומט. "טעים במיוחד." היא חזרה ואמרה. "תולעים ושבלולים וחרקים מתפתלים. אתה לא יודע מה טוב בשבילך."

"את רק מתבדחת, סבתא."

"אני אף פעם לא מתבדחת," היא אמרה. "חיפושיות הן אולי הטעימות ביותר. הן ממש קראנצ'יות!"

"סבתא! זה חייתי!"

הזקנה המרשעת חייכה חיוך שחשף את שיניה החומות. "לפעמים, אם יתמזל מזלך," היא אמרה, "תמצא חיפושית בתוך הגבעול של הסלרי. זה מה שאני אוהבת."

"סבתא! איך את מסוגלת?"

"אתה יכול למצוא הרבה דברים מעניינים בתוך גבעול של סלרי טרי," האישה הזקנה המשיכה בדבריה. "לפעמים יש עקרבים."

"אני לא רוצה לשמוע את זה!" בכה ג'ורג'.

"עקרב גדול ושמן יכול להיות טעים במיוחד," אמרה סבתא, וליקקה את שפתיה. "אבל אתה צריך להיות מהיר מאד יקירי, כשאתה מכניס חרק שכזה לפה. יש לו זוג צבתות חדות על גבו, ואם הוא יצבות את הלשון שלך, הוא לא ישחרר לעולם. אז אתה צריך לנגוס בעקרב קודם, צ'ו צ'ו, לפני שהוא ינגוס בך."

ג'ורג' החל לנוע לכיוון הדלת. הוא רצה להתרחק כמה שאפשר מהזקנה המטונפת הזו.

"אתה מנסה לברוח ממני, נכון ג'ורג'?" היא אמרה, בזמן שכוונה את אצבעה ישירות לפניו של ג'ורג'.

"אתה מנסה לברוח מסבתא."

ג'ורג' הקטן עמד ליד הדלת והביט במכשפה הזקנה שעל הכיסא. היא הביטה בו חזרה.

האם זה יכול להיות, תהה ג'ורג', שהיא באמת מכשפה? הוא תמיד חשב שמכשפות קיימות רק באגדות, אבל עכשיו הוא כבר לא היה כל כך בטוח.

"התקרב אלי, ילד קטן", היא אמרה, וסימנה לו להתקרב באצבע תאוותנית. "התקרב אלי ואני אגלה לך סודות."

ג'ורג' לא זז.

גם סבתא לא זזה.

"אני יודעת הרבה מאד סודות", היא אמרה, ופתאום היא חייכה. זה היה חיוך קטן וקר, כזה שיש לנחש רגע לפני שהוא משיש אותך. "בוא הנה רגע לסבתא והיא תלחש לך סודות."

ג'ורג' צעד צעד אחד לאחור, והתקרב עוד יותר אל הדלת.

"אתה לא צריך לפחד מסבתא שלך", היא אמרה, וחייכה את אותו חיוך קריר.

ג'ורג' צעד עוד צעד לאחור.

"לחלק מאתנו", היא אמרה, ובבת אחת נשענה קדימה עם הכיסא שלה ולחשה בקול צרוד שג'ורג' מעולם לא שמע אותה משתמשת בו. "לחלק מאיתנו, יש כוחות קסומים שיכולים לעוות את היצורים על כדור הארץ לצורות נפלאות..."

ג'ורג' הרגיש הבזק חשמל עובר לכל אורך גבו.

הוא החל לפחד.

"לחלק מאיתנו", המשיכה האישה הזקנה, "יש אש בלשון וניצוצות בבטן וכוחות קסומים בקצות האצבעות..."

"חלקנו יודעים סודות שיגרמו לשיערך לסמור ולעיניך לצאת מחוריהן..."

ג'ורג' רצה לברוח, אבל רגליו כאילו נדבקו לרצפה.

"אנחנו יודעים איך לגרום לציפורניך לנשור ולשיניים לגדול על אצבעותיך במקומן."

ג'ורג' החל לרעוד. אלו היו פניה שהפחידו אותו יותר מכל, החיוך המצמרר, העיניים המבריקות שלא ממצצות אף פעם.

"אנחנו יודעים איך לגרום לך להתעורר בבוקר עם זנב ארוך שמשתרך מאחוריך."

"סבתא!" הוא צעק. "תפסיקי!"

"אנחנו יודעים סודות, יקירי, על מקומות אפלים, בהם שוכנים יצורים אפלים שמחליקים ומתפתלים אחד על גבי השני..."

ג'ורג' צנח לרצפה.

"זה לא משנה כמה רחוק תרוץ", הוא שמע אותה אומרת, "אתה אף פעם לא תצליח להתחמק..."

ג'ורג' רץ למטבח וטרק את הדלת מאחוריו.

התכנית המטריפה

ג'ורג' התיישב על יד השולחן שבמטבח. הוא רעד מעט. אוי, כמה שהוא שנא את סבתא! הוא ממש שנא את המכשפה הזקנה והנוראית הזו.

פתאום, היה לו דחף עצום לעשות משהו בנוגע לזה. משהו ענק. משהו אדיר לגמרי. זעזוע אמיתי. סוג של פיצוץ. הוא רצה להעיף את ריח המכשפה הזו שאפף אותה בחדר הסמוך. הוא אולי היה רק בן שמונה, אבל הוא היה ילד אמיץ. הוא היה מוכן להתמודד מול האישה הזקנה הזאת.

"היא לא תצליח להפחיד אותי" הוא אמר בשקט לעצמו. אבל הוא פחד. ובגלל זה הוא רצה פתאום להעיף אותה הרחק. טוב... לא בדיוק הרחק. אבל הוא בהחלט רצה לטלטל קצת את האישה הזקנה.

טוב מאד. אז מה זה יהיה, המשהו המזעזע, האדיר והמפוצץ בשביל סבתא?

הוא היה רוצה לשים זיקוק מתחת לכיסא שלה, אבל לא היה לו זיקוק.

הוא היה רוצה לשים נחש ירוק וארוך בגב שמלתה, אבל לא היה לו נחש ירוק וארוך.

הוא היה רוצה לשים שישה עכברושים שחורים גדולים בחדר שלה, ולנעול את הדלת, אבל לא היו לו שישה עכברושים שחורים גדולים.

בזמן שג'ורג' ישב והרהר בסוגיה המעניינת הזו, עיניו הבחינו בבקבוק התרופה החומה של סבתא שהונח על השיש. זה היה נראה כמו משהו רקוב. כפית גדושה מן התרופה הזו נדחפה לפיה של סבתא, ארבע פעמים ביום, וזה לא הועיל לה בכלל. היא המשיכה להיות נוראית כמו תמיד, גם לאחר שלקחה את התרופה. כידוע, מטרתה של תרופה, היא לשפר את מצבו של האדם. אם היא לא עושה זאת, היא די חסרת תועלת.

אה-הה! חשב פתאום ג'ורג'. יה-הה! הו-בוים! אני יודע בדיוק מה לעשה. אני אכין לה תרופה חדשה, אחת כל כך חזקה וכל כך עוצמתית וכל כך מדהימה שתפא אותה לגמרי, או שתפוצץ את ראשה. אני אכין לה תרופת קסמים, תרופה ששום רופא עוד לא הכין מעולם.

ג'ורג' הביט בשעון שבמטבח. השעה הייתה עשר וחמישה. נשארה עוד כמעט שעה לפני שסבתא אמורה לקבל את מנת התרופה הקבועה שלה באחת עשרה. "אז קדימה!" קרא ג'ורג' בהתרגשות, וקפץ מהשולחן. "תרופת קסמים אחת בדרך!"

ג'ורג' מתחיל להכין את התרופה

ג'ורג' לקח סיר ענק מהארונית והניח אותו על השולחן שבמטבח.

"ג'ורג'!" נשמע הקול הצווחני מהחדר הסמוך.

"מה אתה עושה?"

"שום דבר, סבתא," הוא אמר.

"שלא תחשוב שאני לא שומעת אותך רק בגלל שסגרת את הדלת! אתה מטלטל את הסירים והמחבתות!"

"אני רק מנקה את המטבח, סבתא"

ואז הייתה דממה.

לג'ורג' לא הייתה שום התלבטות, אפילו לא קלה, על איך הוא יכין את התרופה המיוחדת שלו.

הוא לא יבזבז זמן ולא יתלבט אם לשים קצת מזה, או טיפה מההוא. הוא פשוט יכניס לתערובת כל מה שיוכל למצוא. לא יהיו התעסקויות מיותרות, לא היסוסים, ולא התלבטויות אם מרכיב כזה או אחר יעיף את הגברת הזקנה ממקומה. זה יהיה הכלל: כל דבר שיראה, בין אם הוא דביק, אבקתי, או סליימי, לתוך הסיר, יכנס.

אף אחד מעולם לא הכין תרופה שכזו. אם התרופה לא תרפא את סבתא, אז היא בכל מקרה תגרום לכמה תוצאות מרגשות. זה יהיה שווה צפייה.

ג'ורג' החליט להתחיל לחפש בחדרים השונים, כל פעם בחדר אחד ולראות מה יש להם להציע. הוא ילך קודם לחדר האמבטיה. תמיד יש הרבה דברים מצחיקים בחדר האמבטיה. אז הוא עלה במעלה המדרגות, וסחב איתו את הסיר הענק בעל שתי הידיות. בחדר האמבטיה, הוא בהה זמן ממושך בארון התרופות הידוע אך מטיל האימה. אבל הוא לא התקרב אליו. זה היה הדבר היחיד בכל הבית שאסור היה לו לגעת בו. הוא נשבע להוריו, והוא לא הלך להפר את השבועה הזו. יש שם דברים, הם אמרו לו, שבאמת יכולים להרוג בן אדם, ולמרות שרצה לתת לסבתא מנת תרופה חזקה, הוא לא רצה גופה מתה על אחריותו. ג'ורג' הניח את הסיר על הרצפה והתחיל במלאכה.

הפריט הראשון היה בקבוק שעל התווית שלו נכתב **זהבזזהר** שמפו לשיער. הוא רוקן אותו לתוך הסיר. "זה חייב לשטוף את הבטן שלה, עד שתיהיה נקייה ומצוחצחת," הוא אמר.

הוא לקח שפופרת שלמה של **משחת שיניים** וסחט ממנה הרבה מאד משחה, שנראתה כמו תולעת ארוכה. "אולי זה יבהיר את השיניים החומות הנוראיות שלה," הוא אמר.

היה שם תרסיס של **סופרקצף סבון לגילוח**, שהיה שייך לאבא שלו. ג'ורג' אהב לשחק עם תרסיסים. הוא לחץ על הכפתור והשאיר את האצבע שלו שם עד שלא נשאר דבר בפחית. הר יפיפה של קצף לבן הצטבר בסיר הענק.

בכף ידו הוא חפן את מלוא הצנצנת של **קרם לחות מועשר בויטמינים**.

לתוך התערובת נוסף מכל קטן של **לק ארגמן**. "אם משחת השיניים לא תנקה את שיניה, " אמר ג'ורג', "אז זה יצבע אותם בצבע אדום כשושנה."

הוא מצא עוד צנצנת עם חומר קרמי, שעל התווית שלה היה כתוב **מסיר שיער. יש למרוח על הרגל, ולהשאיר לחמש דקות.** ג'ורג' שפך הכל לתוך הסיר.

היה שם בקבוק עם חומר צהוב בתוכו שנקרא **הפתרון לקשקשים המפורסם של דישוורס.** והוא לסיר, נכנס.

היה משהו שנקרא **מדהים לניקיון שיניים תותבות.** זאת הייתה אבקה לבנה. וגם היא לתוך הסיר נכנסה.

הוא מצא עוד תרסיס, **די לסרחון ספריי דאורדורנט, באחריות. בכדי למנוע ריחות גוף לא נעימים ליום שלם.** "לא יזיק לה לשים קצת," אמר ג'ורג' בזמן שריסס את מלוא פחית התרסיס לתוך הסיר.

המוצר הבא נקרא **פרפין נוזלי.** זה היה בקבוק גדול. לא היה לו שום מושג מה המוצר עושה, אבל הוא שפך אותו לסיר בכל זאת.

כל זה, הוא חשב והסתכל סביבו, אלו כל הדברים שצריך מחדר האמבטיה.

על השידה של אמא שלו בחדר השינה ג'ורג' מצא עוד תרסיס נחמד. הוא נקרא, **מקבע השיער של הלגה. יש להחזיק במרחק שלושים סנטימטרים מהשיער, ולהתיז בעדינות.** הוא ריסס כמות גדולה לתוך הסיר. הוא בהחלט נהנה לרסס מהתרסיסים האלו.

היה שם בקבוק בושם שעליו היה כתוב **פרחי הלפת.** זה הריח כמו גבינה ישנה. ולתוך הסיר, נכנס.

בנוסף לתוך הסיר, נכנסה קופסה עגולה וגדולה של פודרה שנקראה **מפדר ורדרד.** על מכסה הקופסה הונחה כרית הפודרה, וג'ורג' זרק אותה גם לסיר, למזל.

הוא מצא כמה **שפתונים.** הוא הוציא את הדברים האדומים השמנוניים ממכלם הקטן, והכניס אותם לתוך התערובת.

לחדר השינה אין עוד מה להציע, אז ג'ורג' סחב את הסיר הענקי במורד המדרגות שוב, ופסע בזהירות לחדר הכביסה, שם המדפים היו מלאים בכל מיני מוצרי בית.

המוצר הראשון שהוריד מהמדף היה קופסא גדולה של **מלבין למכונת כביסה אוטומטיות. לכלוך יעלם כמו קסם.** ג'ורג' לא ידע אם סבתא אוטומטית או לא, אבל היא בהחלט אישה זקנה מלוכלכת. "אז כדי שהיא תבלע הכל," הוא אמר, ושפך את הכל לתוך הסיר.

המוצר הבא היה פחית גדולה של **סופרפוליש מבריק רצפות.** הוא מסיר לכלוך וריקבון מהריצפה ומשאיר הכל מבריק ונוצץ. ג'ורג' חפן בידו את החומר הכתום והשעוותי מהפחית, והשפריץ אותו לתוך הסיר.

ואז הוא ראה קופסאת קרטון עגולה שעל התווית שלה היה כתוב **אבקת פשפשים לכלבים. יש להרחיק היטב מהאוכל של הכלב, בגלל שאם יאכל את האבקה הזו, הכלב יתפוצץ.** "מעולה," אמר ג'ורג', ושפך הכל לתוך הסיר.

הוא מצא קופסא של **זרעים לציפורים** על המדף. "אולי זה יגרום לציפור הזקנה לשיר," הוא אמר, ולתוך הסיר, הזרעים נכנסו.

אחר כך, ג'ורג' חקר את הקופסא עם החומרים לניקוי נעליים- מברשות ופחיות ומטליות הברקה.

ובכן, הוא חשב, התרופה של סבתא היא חומה, כך ששלי חייבת גם להיות חומה, או שהיא תשים לב שמהו מסריח כאן. ג'ורג' החליט שהדרך לצבוע את התרופה היא בעזרת משחת נעליים חומה. על הפחית הגדולה שבחר היה רשום בז' כהה. מעולה. הוא הוציא הכל עם כפית ישנה וזרק לסיר בצליל של פלופ. הוא יערבב אחר כך.

בדרכו חזרה למטבח, ג'ורג' הבחין בבקבוק של ג'ין מונח על השיש. סבתא מאד אהבה ג'ין. היה מותר לה לשתות רק שלוק קטן מזה בכל ערב. אבל עכשיו הוא יפנק אותה. הוא ישפוך פנימה את כל הבקבוק. כך עשה.

ובחזרה במטבח, ג'ורג' הניח את הסיר הענק על השולחן והתקדם לעבר הארוניות ששימשו כסולם. המדפים היו מלאים לגמרי בבקבוקים וצנצנות מכל הסוגים. הוא בחר את המוצרים הבאים, ורוקן אותן לתוך הסיר אחד אחרי השני:

פחית של אבקת קארי

פחית של אבקת חרדל

בקבוק של רוטב צ'ילי "חרוף ביותר"

פחית גרגירי פלפל שחורים

צנצנת של חזרת

"הינה!" הוא צעק. "זה אמור לעשות את העבודה!"

"ג'ורג'!" נשמע הקול הצווחני מהחדר הסמוך. "למי אתה מדבר שם? מה אתה מעולל?"

"שום דבר סבתא, שום דבר בכלל," הוא צעק בחזרה.

"כבר הגיע הזמן לתרופה שלי?"

"לא, סבתא, רק בעוד חצי שעה."

"טוב, שים לב שלא תשכח."

"לא אשכח, סבתא," ענה ג'ורג' "אני מבטיח."

תרופות של חיות

באותו רגע, לג'ורג' הייתה הברקה טובה במיוחד. מאחר שארון התרופות בבית היה מחוץ לתחום, מה לגבי התרופות שאבא שלו שמר על המדף שבצריף ליד הלול? התרופות לחיות?

מה איתן?

אף אחד מעולם לא אמר לו שאסור לגעת בהן. בוא נודה באמת, ג'ורג' אמר לעצמו, ספריי לשיער וקצף גילוח ומשחת נעליים, הם טובים ביותר, והם חד משמעית יגרמו לכמה פיצוצים נהדרים בתוך הזקנה הזעפנית, אבל מה שתערובת הקסמים צריכה עכשיו היא קמצוץ של דברים אמיתיים, תרופות אמיתיות, מרקחות אמיתיות, כדי לתת לתערובת עוד מעט חדות וחוזק.

ג'ורג' הרים את הסיר הכבד שכבר היה כמעט מלא, ויצא איתו מהדלת האחורית. הוא חצה את חצר המשק והלך ישירות למחסן שליד הלול. הוא ידע שאבא שלו לא יהיה שם, כי הוא יצא לקצור שחת באחו.

ג'ורג' נכנס למחסן הישן והמאובק והניח את הסיר על הספסל. הוא הביט במדף התרופות. היו שם חמישה בקבוקים גדולים. שניים מהם היו מלאים בגלולות, שניים אחרים היו מלאים בדברים נוזלים ודביקים, ואחד היה מלא באבקה.

"אני אשתמש בכולם," אמר ג'ורג', "סבתא צריכה אותם. ועוד איך היא צריכה!"

הבקבוק הראשון שהוריד מהמדף הכיל אבקה בצבע כתום. על התווית היה כתוב, **לתרנגולות עם טרדת עופות, בטן מקרקרת, כאב מקור, תרנגולציה, בעיות ביצים, הטלת יתר, ונשירת נוצות.**

"ובכן," ג'ורג' אמר לעצמו בקול רם, בזמן ששפך את כל תכולת הבקבוק לתוך התערובת, "לציפור הזקנה לא תנשור שום נוצה אחרי שתקבל מנה מזה."

בבקבוק הבא שהוריד מהמדף היו בערך חמש מאות גלולות סגולות ענקיות. על התווית היה כתוב, **לסוסים עם גרון צרוד. על הסוס עם הגרון הצרוד למצוץ כדור אחד פעמיים ביום.**

"לסבתא אולי אין גרוד צרוד," אמר ג'ורג', "אבל בהחלט יש לה לשון חדה. אולי התרופה תרפא את זה במקום." לתוך הסיר נכנסו חמש מאות גלולות סגולות ענקיות.

ואז, ג'ורג' הבחין בבקבוק של נוזל סמיך צהבהב. על התווית היה כתוב **לפרות פרים ושוורים. מרפא את אבעבועות הבקר, שחין הפר, קרניים מקומטות, שיני שוורים שחורות, כאב אוזניים, כאב שיניים, כאב ראש, כאב טלפיים, כאב זנב, ורגישות בעטינים.** "לפרה הזקנה והזעפנית הזאת שבסלון יש את כל אחת מהמחלות הרקובות האלו," אמר ג'ורג'. "היא תצטרך את כל הבקבוק." בקולות של ספלאש וביעבוע הנוזל הצהוב הושפך לתוך הסיר המלא ברובו.

הבקבוק הבא הכיל נוזל אדום מבריק. על התווית היה כתוב **סירופ לכבש.** לכבשים עם זיהום כבשתי, וטיפול בקרציות ובפשפשים. יש לערבב כף מלאה אחת של נוזל, עם גלון אחד של מים בתוך גיגית, ולשכשך בה את הכבשה. זהירות, אל תשימו יותר מדי, או שהצמר ינשור והחיה תישאר ערומה.

"וואו," אמר ג'ורג', "איך שהייתי רוצה לשכשך את סבתא בתוך הגיגית הזו, ולצפות בקרציות ובפשפשים קופצים הרחק ממנה. אבל אני לא יכול. אסור לי. אז כדאי שהיא תשתה את זה במקום." הוא שפך את הנוזל האדום המבריק לתוך הסיר.

הבקבוק האחרון על המדף היה מלא בגלולות בצבע ירוק בהיר. על התווית היה כתוב **כדורים לחזירים. לחזירים עם דקירות בנחיריים, בשר לבן ורגיש, פרווה פרועה, ושפעת החזירים. יש לתת כדור אחד**

ביום. במקרים מסויימים, ניתן לתת שני כדורים ביום, אך כמות גדולה מזה עלולה לגרום לחזיר לפצוח בריקודי שורות.

"בדיוק מה שהיא צריכה, החזירה הזקנה והאומללה הזו שבבית." אמר ג'ורג', "היא תצטרך מנה גדולה מאד." הוא השליך את כל הגלולות הירוקות, מאות אחרי מאות, לתוך הסיר הגדול.

על הספסל הונח מקל ששימש לערבוב צבע. ג'ורג' לקח אותו, והחל לערבב את השיקוי המטריף שלו. התערובת הייתה סמיכה כמו קרם, וככל הוא ערבב יותר ויותר, מגוון צבעים מופלאים עלו מתחתית הסיר והתערבבו יחד, ורוד, כחול, ירוק, צהוב וחום.

ג'ורג' המשיך לערבב עד שהתערובת הייתה מעורבבת היטב, אבל עדיין היו מאות גלולות שלא נמסו ונותרו בתחתית הסיר. נותרה גם כרית הפודרה הנפלאה של אמו, שצפה לה על פני התערובת.

"אני אצטרך להרתיח את הכל," אמר ג'ורג'. "רתיחה מהירה על הכיריים זה כל מה שצריך." הוא דשדש את דרכו בחזרה לבית עם הסיר הענק והכבד.

בדרך לבית, הוא עבר ליד פח הזבל, אז הוא הלך לראות אם הוא יכול למצוא בו עוד כמה דברים מעניינים לתערובת. הוא הוסיף את הדברים הבאים:

200 מיליטרים של שמן מנועים- כדי לשמור על המנוע של סבתא עובד ללא תקלות.

מעט נוזל קירור- כדי שהמנוע שלה לא יתחמם מדי בקיץ.

חופן של שומן- כדי לשמן את מפרקיה החורקים.

ואז, בחזרה למטבח.

הבישול

במטבח, ג'ורג' הניח את הסיר הכבד על הגז, והדליק את האש עד לעוצמה החזקה ביותר.

"ג'ורג'!" נשמע הקול הנוראי מהחדר הסמוך.

"הגיע הזמן לתרופה שלי!"

"עוד לא, סבתא, "קרא ג'ורג' בחזרה. "יש עוד עשרים דקות עד לשעה אחת עשרה."

"אילו שטויות אתה עושה שם עכשיו?" צווחה סבתא. "אני שומעת רעשים."

ג'ורג' חשב שעדיף לא לענות לשאלה הזאת. הוא מצא כף עץ ארוכה במגירה שבמטבח, והחל לערבב את התערובת בחוזקה. החומרים שבסיר נעשו חמים יותר מרגע לרגע.

זמן קצר אחר כך, התערובת הקסומה החלה לקצוף ולבעבע. עשן כחול עשיר, בצבע של טווס, עלה לפני השטח של הנוזל, וריח מדורה מדאיג מילא את המטבח. זה גרם לג'ורג' להחנק ולהשתעל. הניחוח הזה לא היה דומה לשום ריח שג'ורג' אי פעם הריח. זה היה ריח חולני ומכושף, מופלא ומפולפל, מבהיל ומבלבל, מלא בכשפים וקסם. בכל פעם שהניחוח התקרר לאפו של ג'ורג', זיקוקים התפרצו בגולגלתו וניצוצות חשמליים עברו בחלק האחורי של רגליו. זה היה מופלא לעמוד שם ולערבב את התערובת המדהימה ולצפות בה פולטת עשן כחול ומבעבעת, מעלה שצף וקצף, כאילו היא באמת חיה. הוא היה יכול להישבע שברגע מסוים הוא ראה ניצוצות מבריקים מבזיקים בקצף המתערבל.

פתאום, ג'ורג' מצא את עצמו רוקד סביב הסיר, וצועק מילים משונות שהופיעו ככה סתם בראשו.

צבע חום

גורג' כיבה את האש שמתחת לסיר. הוא חייב להשאיר מספיק זמן כדי שהתערובת תתקרר. לאחר שכל האדים והקצף נעלמו, הוא הציץ לתוך הסיר הענק כדי לראות באיזה צבע התערובת המופלאה הייתה עכשיו. זה היה צבע כחול עמוק ומבריק.

"היא זקוקה ליותר צבע חום" אמר ג'ורג'. "היא פשוט חייבת להיות בצבע חום, או שסבתא תחשוד."

ג'ורג' רץ החוצה ונכנס במהירות לתוך מחסן הכלים של אביו, איפה שהוחזקו כל הצבעים. הייתה שם שורה של פחיות על המדף, עם כל הצבעים, שחור, ירוק, אדום, ורוד, לבן וחום. הוא הושיט את ידו לעבר פחית הצבע החום. הדבר היחיד שהיה כתוב על התווית הוא **צבע חום כהה מבריק, ליטר אחד**. הוא לקח מברג והסיר את המכסה. בפחית נותר רק שני שלישי מהצבע. הוא לקח אותה במהירות חזרה למטבח. הוא שפך הכל לתוך הסיר. עכשיו, הסיר היה מלא עד לקצה. בזהירות, ג'ורג' בחש את הצבע לתוך התערובת עם כף עץ גדולה. אה - הה! הכל נהפך לחום! חום מקסים עשיר וקרמי!

"איפה התרופה שלי, ילד?!!" נשמע הקול מהסלון. "אתה שוכח אותי! אתה עושה את זה בכוונה! אני אספר לאמא שלך!"

"אני לא שוכח אותך, סבתא" קרא ג'ורג' בחזרה. "אני חושב עלייך כל הזמן. אבל יש עוד עשר דקות."

"אתה זחל קטן ומרושע!" נשמע הקול הצווחני מהחדר הסמוך. "אתה תולעת עצלנית ולא ממושמעת, ואתה גדל מהר מדי."

ג'ורג' לקח את בקבוק התרופה של סבתא מהשיש. הוא הסיר את הפקק ושפך הכל לכיור. אחר כך, הוא מילא את הבקבוק עם תערובת קסומה משלו באמצעות קנקן קטן שהוא טבל לתוך הסיר, והשתמש בו כמשפך להעברת התערובת לבקבוק. הוא הרכיב חזרה את הפקק.

האם התערובת הספיקה להתקרר? לא לגמרי. ג'ורג' החזיק את הבקבוק מתחת לזרם המים הקרים בברז למשך כמה דקות. התווית התקלפה במים, אבל זה לא היה חשוב. הוא ייבש את הבקבוק עם מגבת מטבח.

עכשיו הכל מוכן!

זהו זה!

הרגע הגדול הגיע!

"הגיע הזמן לתרופה, סבתא!" הוא קרא בקול רם.

"הגיע הזמן", נשמעה התגובה הזעפנית.

כף הכסף בה תמיד הוגשה התרופה הייתה כבר מונחת על השיש.

גורג' לקח אותה.

הוא התקדם לעבר הסלון כשביד אחת הוא מחזיק את הכף וביד השנייה, את הבקבוק.

סבתא מקבלת את התרופה

סבתא ישבה בכפיפות על הכיסא שליך החלון.

עינה הקטנה והמרושעת עקבה אחרי ג'ורג' בקפדנות בזמן שהוא חצה את החדר לכיוונה.

"אתה מאחר." היא התרגזה.

"אני לא חושב שאני מאחר, סבתא."

"אל תקטע אותי באמצע המשפט!" היא צעקה.

"אבל כבר סיימת את המשפט שלך, סבתא."

"והנה אתה ממשיך!" היא גערה. "תמיד קוטע ומתווכח. אתה באמת ילד קטן ומתיש. מה השעה?"

"בדיוק אחת עשרה, סבתא."

"אתה משקר כרגיל. תפסיק לדבר כל כך הרבה ותן לי את התרופה שלי. נער את הבקבוק קודם. אז, תמזוג לתוך הכף ותוודא שהיא מלאה."

"את הולכת לבלוע הכל בבת אחת?" ג'ורג' שאל את סבתא. "או שתלגמי לאט?"

"מה שאני עושה זה בכלל לא ענייך", אמרה האישה זקנה. "מלא את הכף."

בזמן שג'ורג' הסיר את הפקק ומזג את החומר החום הסמיך לתוך הכף, הוא לא יכל שלא להיזכר בכל הדברים המשוגעים והמרהיבים שנכנסו לתוך החומר המטורף הזה - סבון הגילוח, מסיר השיער, משחת הקשקשים, האבקה למכונות הכביסה האוטומטיות, אבקת הפרעושים לכלב, משחת הנעליים, הפלפל השחור, החזרת, וכל שאר הדברים, שלא לדבר על התרופות לחיות העוצמתיות, והאבקות, והנוזלים... והצבע החום.

"פתחי פה גדול, סבתא", הוא אמר, "ואכניס את הכפית במהרה."

המכשפה הזקנה פתחה את פיה המקומט, שחשף את שיניה המגעילות והחומות.

"הנה זה בא!" ג'ורג' צעק. "תבלעי!" הוא דחף את הכפית היטב לתוך פיה ושפך את תרופה במורד גרונה. לאחר מכן הוא צעד צעד אחורה כדי לצפות בתוצאות.

זה היה שווה צפייה.

סבתא צעקה "ו ו ו ו ו ו ו ו ו" וכל גופה המריא למעלה ו ו ש לשמייים. זה היה ממש כאילו מישהו דחף חוט חשמל מתחת לכיסא שלה והפעיל את הזרם.

מעלה היא עלתה כמו בובת קפיץ... והיא לא ירדה בחזרה למטה... היא נשארה שם... שווה באמצע האוויר... בערך שני מטרים למעלה... עדיין ישובה... אבל נוקשה... קפואה... רועדת... עיניה בולטות... ושיערה סמור כלפי מעלה.

"איך את מרגישה, סבתא?" ג'ורג' שאל בנימוס. "הכל בסדר?"

מרחפת באמצע החלל, האישה הזקנה נותרה ללא מילים.

ההלם שנגרם לה מהתערובת המופלאה של ג'ורג', חייב היה להיות עצום.

כבר אפשר היה לחשוב שהיא בלעה פלפל חריף בצורה בה היא עפה מהכיסא.

ואז היא ירדה בבום, בחזרה לכיסא.

"תתקשר למכבי האש!" היא צעקה פתאום. "הבטן שלי עולה באש!"

"זוהי רק התרופה, סבתא, " אמר ג'ורג'. "זה חומרים חזקים וטובים."

"אש!" האישה הזקנה זעקה. "אש במרתף! תביא דלי! אייש את הצינורות! עשה משהו מהר!"

"תירגע, סבתא, " אמר ג'ורג'. אבל הוא היה טיפה בהלם כאשר ראה את העשן יוצא מפיה ומנחירה. עננים של עשן שחור יצאו מתוך אפה והתפזרו בחלל החדר.

"אלוהים אדירים, את באמת עולה באש, " אמר גורג'.

"בטח שאני עולה באש, " היא צעקה. "אני אשרף כמו צ'יפס! אני אטוגן לטוגן! אני אבושל כמו בצל!"

ג'ורג' רץ למטבח וחזר עם קנקן מים. "פתחי את הפה שלך, סבתא!" הוא צעק. הוא כמעט ולא יכל לראות אותה בגלל העשן, אבל הוא הצליח לשפוך חצי קנקן מים במורד גרונה. קול פצפוף, כזה ששומעים כאשר מחזיקים מחבת חמה מתחת למים קרים, נשמע מעומקי בטנה של סבתא. המכשפה הזקנה נשמה והתנשפה. היא גרגרה ונחנקה. זרמים של מים נפלטו ממנה במהירות בזק, והעשן התפוגג.

"האש כובתה, " ג'ורג' הכריז בגאווה. "עכשיו את תיהי בסדר, סבתא."

"בסדר?!" היא צעקה. "מי בסדר?! יש לי נפצים במעיים! יש לי זוחלים בקרביים! יש לי קפצונים באחוריים!" היא החלה לנתר מעלה ומטה בכיסאה. די ברור, שלא היה לה נוח.

"את תראי שהתרופה הזו תועיל לך מאד, סבתא, " אמר ג'ורג'.

"תועיל?!" היא צרחה. "תועיל לי?! היא הורגת אותי!"

ואז היא החלה לגדול.

להתנפח עוד ועוד.

היא תפחה כמו בצק!

היה נראה כאילו מישהו מנפח אותה במשאבה!

האם היא עומדת להתפוצץ?

פניה שינו צבע מסגול לירוק!

רגע! היה לה פנצ'ר איפשהו! ג'ורג' יכל לשמוע את הצליל של האוויר שבורח. היא הפסיקה להתנפח. היא החלה להתכווץ. היא לאט לאט נהייתה רזה שוב, והצטמקה בחזרה לזקנה השברירית שהיא.

"מה שלומך, סבתא?" אמר ג'ורג'.

שום תשובה.

ואז קרה דבר מצחיק. הגוף של סבתא התעקם והתטלטל בפתאומיות, היא עפה מהכיסא ונחתה ישירות על שתי רגליה.

"זה מדהים, סבתא! ג'ורג' צעק בהתרגשות. "את לא עמדת ככה על שתי רגליך כבר שנים! תראי אותך! את עומדת לגמרי בזכות עצמך, ואת אפילו לא משתמשת במקל!"

סבתא אפילו לא שמעה אותו. המבט הקפוא עם בליטת העיניים חזר אליה. היא הייתה בעולם אחר.

תרופה מטריפה, ג'ורג' אמר לעצמו. זה היה מרתק לעמוד שם ולצפות במה שהתרופה הזו עושה למכשפה הזקנה. מה עכשיו? הוא תהה.

הוא עמד לגלות.

ופתאום היא החלה לגדול.

בהתחלה זה היה איטי... עלייה הדרגתית... מעלה, מעלה, מעלה... סנטימטר ועוד סנטימטר... היא נהייתה גבוהה וגבוהה יותר... בהתחלה, ג'ורג' בכלל לא שם לב.

אבל כשהיא עברה את מטר שבעים, והתקרבה למטר שמונים, ג'ורג' קפץ מרוב בהלה וצעק, "הי, סבתא! את גדלה! את גובהת! תאטי, סבתא! כדאי שתעצרי או שתגיעי לתקרה!"

אבל סבתא לא עצרה.

זה באמת היה מראה מופלא, האישה העתיקה והצנומה הזו נהייתה גבוהה וגבוהה יותר, ארוכה וארוכה יותר, רזה ורזה יותר, כאילו היא גומיה שנמתחת מלמעלה על ידי ידיים בלתי נראות.

כאשר קודקוד ראשה נגע בתקרה, ג'ורג' חשב שהיא תפסיק לגדול. אבל היא לא הפסיקה.

נשמע צליל של מעיכה, וחתיכות של בטון וגבס נפלו מטה.

"לא כדאי שתפסיקי עכשיו, סבתא?" ג'ורג' אמר. "אבא בדיוק צבע מחדש את כל החדר."

אבל עכשיו כבר לא ניתן היה לעצור אותה.

לא עבר זמן רב, וראשה וכתפיה כבר נעלמו לגמרי מבעד לתקרה, והיא עוד לא הפסיקה לגבוה.

ג'ורג' זינק במעלה המדרגות לחדרו, ושם היא הייתה, בוקעת מתוך הרצפה כמו פטרייה. "ו ו ו פ י י י!" היא צעקה. "הללויה, הנה אני באה!"

"בזהירות, סבתא, ג'ורג' אמר.

"להגביה-לולי-לים ולמעלה עולים!" היא מלמלה. "תראו אותי גדלה!"

"זה החדר שלי, אמר גורג'. "תראי כמה בלגן את עושה."

"תרופה מופלאה!" היא צעקה. "תן לי עוד קצת!"

היא מטורפת כמו טפטפת, ג'ורג' חשב לעצמו.

"קדימה, ילד תן לי עוד קצת!" היא צרחה.

ג'ורג' עדיין אחז ביד אחת את בקבוק התרופה וביד השניה את הכף.

אם כבר, הוא חשב לעצמו, למה לא? הוא מזג מנה שניה ודחף את הכף אותה לפה של סבתא.

"ו ו ו פ י י י!" היא קראה בקול, ושוב מעלה היא עלתה. רגליה עדיין היו צמודות לרצפת הסלון שבקומה התחתונה, אבל ראשה נע במהירות לכיוון התקרה בחדר השינה.

"אני יוצאת לדרך, ילד!" היא קראה לג'ורג' שהיה בקומה למטה. "רק תביט בי עולה!"
"עליית הגג נמצאת מעליך, סבתא!" ג'ורג' קרא. "אם הייתי במקומך, לא הייתי נכנס לשם! היא מלאה
בחרקים ותולעים!"

בום! ראשה של האישה הזקנה עבר דרך התקרה כאילו הוא היה עשוי מחמאה.
ג'ורג' עמד בחדרו והביט בבלגן. היה חור גדול ברצפה ועוד חור אחר בתקרה, וביניהם, תקוע כמו עמוד,
חלקו האמצעי של הגוף של סבתא. רגליה היו בקומה התחתונה, וראשה בעליית הגג.

"אני ממשיכה לעלות!" נשמע הקול הזקן והצווחני של סבתא מלמעלה. "תן לי עוד מנת תרופה אחת
ואעלה מבעד לגג!"

"לא, סבתא, לא!" צעק ג'ורג' בחזרה. "את מפרקת את כל הבית!"

"לעזאזל עם הבית!" היא צעקה. "אני רוצה קצת אוויר צח! לא יצאתי החוצה כבר עשרים שנה!"

"אוי ואבוי!, היא פורצת מבעד לגג!" ג'ורג' אמר לעצמו. הוא מיהר לקומה התחתונה. הוא יצא בריצה
מהדלת האחורית אל החצר. אם היא תנפץ גם את הגג, זה יהיה פשוט נוראי. אבא שלו יהיה רותח
מזעם. והוא, ג'ורג' יהיה האשם. הוא נתן לה יותר מדי מהתרופה. "אל תפרצי מבעד לגג, סבתא," הוא
התפלל. "בבקשה."

פרק תאורטי- תרגום הומור

ההגדרה המילונית של תרגום: במילון אבן שושן "מלאכת ההעתקה מלשון אל לשון"; במילון רב מילים "העברת דברים משפה אחת לשפה אחרת". כל מי שעוסק בתרגום מבין שמלאכת התרגום איננה רק העברה של המטען הסמנטי של המילים. מטבע הדברים הטקסט עצמו מכיל רבדים נוספים כגון הקשרים תרבותיים ומשחקי מילים, מכאן שהמתרגם נדרש להתחשב בכלל ההבטים שבטקסט מלבד העברת המטען הסמנטי.

לפי ספרה של רחל ויסברוד, תרגום הפך בעשרות השנים האחרונות לתחום עיסוק רחב מאד המשלב מעבר לחקר היישומי גם חקר הסטורי ותרבותי, השותפים לו חוקרי לשון, הסטוריה, פסיכולוגיה, פילוסופיה ועוד.¹ במחקר זה אבחן בעיקר את התחום היישומי, כלומר חקר של הטקסט בכוונה לתרגמו לשפה אחרת,² מכיוון שמטרתו היא להגיע לתרגום אופטימלי של הטקסט.

כפי שצייתי במבוא, בפרק התאורטי אתמקד בתרגום הומור. מאחר שמדובר בנושא מורכב, תחילה אציג מהו הומור.

לפי ההגדרה המילונית, "הומור הוא כלל הפעולות המבדחות המעוררות צחוק או חיוך". דוקטור גליה הירש, חוקרת תרגום באוניברסיטת בר אילן, בוחנת במאמרה את תרגום ההומור, והיא מגדירה הומור כך - הומור הוא סיטואציה שבה מתקיימת איזשהי מצב של הפרת ציפיות, באמצעות שבירה של תבניות מוכרות.³

לפי דוקטור הירש, על מנת לגשת לתרגום ההומור יש תחילה להבין מאין הוא נובע, כיצד הוא מתקיים, ומדוע הוא גורם לצחוק או לשעשוע. זאת על מנת שנוכל להבין, ולהעביר אותו בצורה הטובה ביותר.⁴ היא מציגה במאמר גישות שונות של פילוסופים ופסיכולוגים שונים כמו פרויד או ברגסון, הדנים במשמעות ההומור, ומניין הוא נובע.

הגישות המרכזיות שמציגה דוקטור הירש הן:

1. הומור הוא שחרור של רגשות תוקפניים או מיניים אסורים, כך שהצחוק מאפשר רגיעה.⁵
2. הומור נובע מעלבון או פגיעה ברגשותיו של חבר, מתבטא בתוקפנות.⁶
3. תאורית האי הלימה, הומור נובע מחריגה מתבניות קוגניטיביות מקובלות, או מפער בין הציפיות להפרתן, וגורם לאפקט של הפתעה, ובעקבות זאת לצחוק או שעשוע.⁷
4. משחקי מילים והומור לשוני, הומור המשתמש בשיבושים או משחקים של השפה על מנת ליצור שעשוע.⁸

דוקטור הירש מוסיפה כי תרגום ההומור תלוי בעיקר במתרגם, בידע הקודם שלו, וביצירתיותו. היא טוענת כי בתהליך התרגום, על המתרגם לזהות את ההומור המקורי באופן מוחלט, על מנת שיהיה מסוגל להעביר אותו בעצמו, דבר שאינו מקביל בהכרח לזיהוי ולפענוח ההומור.

¹ ויסברוד, ר. 2007. "לא על המילה לבדה: סוגיות יסוד בתרגום". רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמודים 27-29.

² שם, עמוד 30.

³ הירש, ג. 2013. "על הומור ועל גבולות התרגומיות". המחלקה לתרגום וחקר התרגום אוניברסיטת בר אילן. עמוד 1.

⁴ שם, עמוד 5.

⁵ שם, עמוד 6.

⁶ שם, עמוד 6.

⁷ שם, עמוד 7.

⁸ שם, עמוד 9.

פענוח ההומור תלוי במידה רבה בהיכרות עם ההקשר הנתון והתרבות המסוימת. מספר הבדיחה מניח מראש שהידע ההקשרי להבנת הבדיחה מוכר ע"י המוען. לכן, על המתרגם להיות מסוגל להבין הקשרים תרבותיים, ולהיות בעל ידע כללי רחב, על מנת להעביר את ההומור בצורה שתהיה מובנת לנמען, בשפה שאליה הוא מבקש לתרגם.

בעבודתי אעסוק בעיקר בגישות 3, ו-4, שכן תרגמתי ספר ילדים, שלא מוצג בו הומור תוקפני או מיני, אלא הומור הנובע בעיקר מאפקט ההפתעה, הומור לשוני, והקשרים תרבותיים.

קטיה ספנקקי כתבה גם כן מאמר על תרגום הומור והיא מציגה עבורו הגדרה נוספת - הומור הוא חלק בלתי נפרד מהתקשורת היום יומית שלנו. עיקרו תלוי בהקשרים לשוניים ותרבותיים אך הוא עדיין מהווה חלק משמעותי בתקשורת הגלובלית. למתרגמי ההומור יש משימה קשה, מכיוון שהם נתקלים בבעיות העברה הקשורות בלשון ובהקשר התרבותי.⁹

לאחר הבנת ההומור בקטע, כמו שמתארת דוקטור הירש, יש לגשת לעבודת התרגום. לשם כך אשתמש בשיטה שמציעה ספנקקי, שבה היא מחלקת את ההומור לשלושה סוגים מרכזיים:

- **הומור לשוני** - השימוש באמצעים ספרותיים ולשוניים, כמו אונומטופיאה, מצלול או משחקי מילים היוצרים שעשוע אצל הקוראים.¹⁰ לדוגמה, "זה לא הוגן שיש רק גרעינים לבנים, מה, לבנות לא מגיע?" יש פה מצב של משחק מילים, שימוש במילה מסוימת לשתי משמעויות, כך שלא ניתן לתרגם מילולית לאנגלית.
- **הומור תרבותי** - מושג שגליה שדוקטור הירש נגעה בו פחות במאמרה, ומוסיפה אותו ספנקקי. הומור המתבסס על הקשר או מוסכמה של תרבות או חברה מסוימת.¹¹ לדוגמה הבדיחה "מתי חיים יבין שירם גאון???" זהו בדיחה לשונית המשלבת הקשר תרבותי, משום שבנוסף למשחק המילים, יש להכיר את שתי האישינויות- חיים יבין וירם גאון על מנת להבין את הבדיחה. גם כאן לא יהיה ניתן לתרגם מילולית מכיוון שנמען בתרבות אחרת לא יבין את ההקשר ומשמעות הבדיחה.
- **הומור אוניברסלי** - להומור האוניברסלי נכנסים כמה סוגים שונים של הומור מכיוון שעיקרו הוא הומור שמובן ברמה הגלובלית. הסוג העיקרי של הומור שבו אתמקד בעבודתי הוא כמו שמתארת דוקטור הירש במאמרה, חריגה מתבניות קוגניטיביות מקובלות הגורמות לאפקט של הפתעה ושעשוע.¹² לדוגמה, ההומור בבדיחה המוכרת: "ארנב אחד נכנס למאפיה ושואל את המוכר אם יש להם עוגת גזר...." כבר בשורה הראשונה של הבדיחה יש אפקט הומוריסטי- כיצד ארנב נכנס למאפיה? וכיצד יתכן שהוא מדבר? זו בדיוק השבירה של התבניות המוסכמות, ובניית אלמנט הפתעה שיוצר את ההומור. אותו אפקט הוא לא תלוי תרבות, מאחר שהעובדה שארנב מדבר היא הפרה של ציפיות ברמה גלובלית.¹³

לטענתה של ספנקקי, הסיווג לסוגי הומור מקל את משימתו של המתרגם בכך שניתנת הכוונה למסר שעל המתרגם להעביר.¹⁴ כאשר אגש לתרגם, אשאל את השאלות הבאות: האם ההומור קשור בשפה, כמו אונומטופיאה, אלוזיה או משחק מילים?; האם ההומור הוא תלוי הקשר? האם ההקשר קיים גם

⁹Spanakaki K. 2017. *Translating Humor for Subtitling*. <https://translationjournal.net/journal/40humor.htm>.

¹⁰ Ibid

¹¹ Ibid

¹² הירש, ג. 2013. "על הומור ועל גבולות התרגומיות". המחלקה לתרגום וחקר התרגום אוניברסיטת בר אילן. 7.

¹³ Spanakaki K. 2017. *Translating Humor for Subtitling*. <https://translationjournal.net/journal/40humor.htm>.

¹⁴ Ibid

בתרבות של השפה שאליה אבקש לתרגם? או האם הבעיה היא אוניברסלית, שבה ההקשר מובן ברמה הגלובלית, כגון סיפורי אגדות מוכרים כמו סינדרלה או שלגיה, כך שאין צורך לשנות או להסביר את ההקשר?

ספנקקי מציגה במאמרה כמה אסטרטגיות לתרגום משחקי מילים. אותן אסטרטגיות מתאימות גם עבור כל האמצעיים הספרותיים או ההקשרים התרבותיים (אציג אותן כאן כמשחקי מילים אך הן תואמות לכל הדברים שהצגתי קודם).

אלו האסטרטגיות שבהן אשתמש בעבודתי:

1. משחק מילים ← משחק מילים. כאשר יש משחק מילים או ביטוי מקביל בעל אותו משמעות בשתי השפות, ניתן לתרגם מילולית.¹⁵

2. משחק מילים ← משחק מילים אחר בעל אותו משמעות. שימוש במילים מאותו שדה סמנטי על מנת להעביר את משחק המילים לשפה שאליה מתרגמים, או למצוא ביטוי אחר בעל משמעות זהה.¹⁶

3. משחק מילים ← הומור מסוג אחר. כאשר לא ניתן למצוא פיתרון תרגומי למשחק המילים, להקשר התרבותי או לביטוי, ניתן להשתמש או להחליף את ההומור במשפט להומור מסוג אחר. לדוגמה, במשפט עם משחק מילים (הומור לשוני) ניתן למצוא אמצעים אחרים הקיימים במשפט כמו אמצעי ספרותי אחר או אפילו הומור אוניברסלי, ששומרים על השעשוע במשפט.¹⁷

4. משחק מילים ← כלום. במקרים מיוחדים, כאשר לא ניתן למצוא שום דרך להעביר את משחק המילים, ניתן לוותר. עבור ביטויים או ניבים ניתן להעביר את משמעותם ללא השפה הציורית או המשעשעת. זו אינה אסטרטגיה אידיאלית אך לעיתים נתקלים במצבים שבהם לא ניתן למצוא פיתרון טוב לתרגום.¹⁸

אסטרטגיות זהות מוצעות גם ע"י ונדולה סרניקובה שכתבה מאמר על תרגום נונסנס בספריו של רואלד דאל. המילה "נונסנס" עוברתה למילה "איגיון" (אי-היגיון) והגדרתה המילונית היא "סוג של שירה או יצירה ספרותית שבה מתוארים אירועים ומצבים אבסורדיים תוך שימוש ברעיונות חסרי היגיון ובמילים מוזרות או חסרות משמעות, המובאות בגלל הצליל שלהן. באנגלית: נונְסנס." סרניקובה מציגה במאמרה כיצד רוב ההומור בספרי הילדים של דאל בא לידי ביטוי באמצעות שימוש באיגיון, וכיצד באמצעות שימוש בסגנון ההומור זה, הוא מצליח ליצור טקסטים מעשעשעים שילדים אוהבים¹⁹. סרניקובה מציגה גם אסטרטגיות דומות לאלו שמציגה ספנקקי לתרגום ההומור, ומדגישה בדומה לדוקטור הירש, את חשיבות ההבנה המעמיקה של ההומור על מנת להגיע לתרגום אופטימלי של הסיפור²⁰.

¹⁵ Ibid

¹⁶ Ibid

¹⁷ Ibid

¹⁸ Ibid

¹⁹ Srničková V. 2014. *Translating Nonsense in Roald Dahl's Children's Books*. Masaryk University Faculty of Arts Department of English and American Studies. Pages 13-14.

²⁰ Ibid, Pages 41-47.

בנוסף לאסטרטגיות של תרגום ההומור, נאלצתי לחפש עוד דרכים לתרגום אמצעים ספרותיים כמו אונומטופיאה או מצלול, משום שדאל משתמש פעמים רבות באמצעים מגוונים אלו על מנת ליצור הומור. נוריה דה לה רוסה מאוניברסיטת ברצלונה כתבה מאמר על תרגום מילים אונומטופאיות. המאמר מדבר על העברת מילים מאנגלית לספרדית, אך האסטרטגיות שהיא מציגה מתאימות גם להעברה מאנגלית לעברית.

ההגדרה המילונית של אונומטופיאה היא "מסמן המחקר את צלילו של המסומן, כלומר המילה מחקה את קולות האובייקט או תופעת הטבע". כך גם מתארת נוריה, מילים אונומטופאיות אינן מילים של בני אדם, אלא חיקוי קולות הטבע היוצרות מילה מסוימת המתייחסת לאותה תופעה. בעקבות זאת ניתן לחשוב שהן יהיו דומות או זהות בשפות שונות ויהיה פשוט לתרגמן. אך הנחה זו שגויה. לשפות שונות יש מילים שונות המתייחסות לאותו צליל בטבע. למשל באנגלית הצליל שמשמיע הכלב הוא "ווף" ובספרדית הוא "גאו", והשוני נובע מהמצאות של דוברי השפה באזורים גאוגרפים שונים והשתייכות לתרבויות שונות.²¹

לפי נוריה, באנגלית קל יותר ליצור שמות עצם ופעלים אונומטופאיים, מאחר שאנגלית היא שפה יותר דינמית. אמנם בספרדית, וכך גם בעברית, מילים אונומטופאיות עלולות להיתפס כלא תקינות, או לא תואמות למשלב הטקסט, מכיוון שאלו שפות פחות דינמיות.²²

נוריה מתארת כמה אסטרטגיות לתרגום מילים אונומטופאיות:

1. שפות שונות מתארות במילים צלילים בדרכים שונות, לכן אם אין מילה אונומטופאית בשפה שאליה מבקשים לתרגם המתאימה למילה האונומטופאית באנגלית, ניתן למצוא מילה אונומטופאית באותה שפה (במקרה שלי עברית) בעלת הקשר או צליל דומה.²³
2. במקרים מסוימים, כאשר אין מילה אונומטופאית בעברית המקבילה למילה האונומטופאית באנגלית, ניתן לקחת את המילה שאותה מבקשים לתרגם מאנגלית, ולתעתק אותה לעברית.²⁴ לדוגמה, באנגלית הצליל שמפיק הכלב הוא woof woof וניתן לכתוב בתעתיק בעברית "ווף ווף" והמשמעות עדיין תהיה מובנת מתוך ההקשר שמדובר בצליל שמשמיע כלב.
3. בעקבות העובדה שהשפה העברית פחות דינמית מהשפה האנגלית, קיימים מקרים שבהם המילה האונומטופאית בטקסט במשלב לשוני גבוה באנגלית לא תנמיך את המשלב הלשוני, ובעברית היא תנמיך מאד את המשלב. במקרים כאלו, לפי רעיון של תרגום ההומור שמתארת קטיה ספנקקי, ניתן להנמיך את המשלב הלשוני אך ורק אם זה תורם להומור במשפט. או לפי נוריה, ניתן גם לתרגם את משמעות המילה האונומטופאית.²⁵
4. לפעמים התופעה או המילה האונומטופאית לא קיימות בשפה שאליה מבקשים לתרגם, ותעתיק לא יהיה מובן ע"י הנמען. במקרה כזה ניתן לתרגם את משמעות המילה האונומטופאית,²⁶ או למצוא אמצעי ספרותי אחר על מנת לשמור על הציריות או ההומור במשפט.²⁷

בנוסף לעיון בדרכי תרגום ההומור, מתבקש גם להציג כמה נקודות הנוגעות לסגנון הכתיבה של דאל ואיך הוא יוצר הומור לשוני. נעזרתי במאמרו של טריסונוטי טנטו, העוסק בשיבושי השפה המומצאים של רואל דאל כאמצעי להומור ופיתוח הדמיון בספרי הילדים שכתב. לפי טנטו, ילדים עלולים להשתעמם

²¹De La Rosa Regot, N. 2015. *Translating sounds: the translation of onomatopoeia between English and Spanish*. university of Barcelona. page 2.

²² Ibid, page 3.

²³ Ibid, page 5.

²⁴ Ibid, page 6.

²⁵ Ibid, page 4.

²⁶ Ibid, page 6-7.

²⁷ Spanakaki K. 2017. *Translating Humor for Subtitling*. <https://translationjournal.net/journal/40humor.htm>.

בקלות מספרים, כך שהמצאותיו הלשוניות של דאל מוסיפות הרבה מאד עניין והומור לספריו, והן אלו שהופכות אותו לגאון בכתובת ספרי ילדים.²⁸

טנטו מציג דוגמאות של הומור לשוני מהספר *Charlie and the Great Glass Elevator*. הופתעתי לראות שבספר שטנטו חוקר יש מילים או ביטויים רבים המופיעים גם בספר שאני מתרגמת. דאל משתמש בהמצאותיו הלשוניות בכל ספריו כמו סוג של שפה חדשה שהמציא. טנטו מסביר במאמרו כיצד דאל לוקח שתי מילים לא קשורות ויוצר מהן צירוף הומוריסטי. לדוגמה, לפי טנטו, *dotty as a doughnut* (דוגמה שאציג בפרק ניתוח הפריטים), היא אחת מהדוגמאות שבהן דאל לוקח מילים ללא קשר הגיוני כמו *dotty* ו-*doughnut*, שמשמעותן "משוגע" ו-"דונאט", ומשבץ אותן יחד במשפט בעקבות הקשר המצלולי, מה שיוצר משפט משעשע ומגוחך.²⁹

לסיכום, הצגתי בעיקר אסטרטגיות ופטרונות לתרגום ההומור הלשוני, שניתן ליישמן גם עבור הקשרים תרבותיים והומור אוניברסלי. כאמור תרגום ההומור תלוי בפרמטרים רבים מעבר לפעולת התרגום. על המתרגם להבין את ההומור, מאין הוא נובע ומה כוונתו. בהמשך עליו למצוא דרכים יצירתיות לתרגמו, באמצעות האסטרטגיות השונות שהצגתי. הרי אין דרך אחת נכונה לתרגם משפט. עבודת התרגום דורשת חקר מתמשך, חשיבה יצירתית והכרות עם תרבויות שונות.

²⁸Tanto T. 2008. *Roald Dahl's Use of Language Pay in Charlie and the Great Glass Elevator*. Maranatha Christian University's Faculty of Letters. Page 74.

²⁹Ibid, Page 78.

ניתוח פריטים ודוגמאות

הומור לשוני

1. "George's Marvelous Medicine".

זוהי דוגמה להומור לשוני. "George's Marvelous Medicine" היא הכותרת של הספר. כבר בכותרת דאל משתמש במצלול על מנת ליצור שעשוע וציוריות.

על מנת לתרגם את הכותרת, העברתי את משמעות המילה Medicine כפי שהיא, כלומר "תרופה". התרגום המילולי של המילה Marvelous הוא נפלא, נהדר, מדהים. למילה "תרופה" אין מצלול משותף עם המילים "נפלא", "נהדר", או "מדהים", לכן חיפשתי מילים נוספות מהשדה הסמנטי של אותן מילים, מפני שהמילה עצמה אינה משנה במקרה הזה, אלא רק המשמעות שלה, כמו האסטרטגיה שמציגה ספנקי³⁰. מצאתי מילים כמו מובחר, מוצלח מטריף....

למילה "מטריף" יש מצלול דומה למילה "תרופה", הצליל ט' ות' נשמעים אותו הדבר. לכן, תרגמתי את הכותרת כך, "התרופה המטריפה של ג'ורג'".

2. "He was especially tired of having to live in the same house as that grizzly old grunion of a Grandma." page 1.

זוהי דוגמה להומור לשוני. המשפט הזה הוא הכינוי של ג'ורג' לסבתו, החוזר כמה פעמים בסיפור. האמצעי הלשוני בו משתמש דאל במשפט על מנת ליצור אפקט של הומור הוא מצלול.

פירוש המילה grizzly הוא התבכינות או התרגזות בעקבות מצב רוח רע. פירוש המילה grunion לפי כל מילון בו חיפשתי, הוא דג שמוצאו בקליפורניה. נשאלת השאלה, מה הקשר בין המילה grunion למשמעות הכינוי של סבתא? האם דאל מנסה להשוות את סבתא לדג? כלל הנראה אין קשר הגיוני לכך שדאל ישווה או יקשר את סבתא לדג.

לכן, שיערתי כי זוהי אחת מהפעמים שדאל ממציא מילים על מנת ליצור הומור ושעשוע במשפט. הדרך ההגיונית ביותר שמצאתי, על מנת לתרגם את המילה בצורה ההגיונית והמובנת ביותר, היא לשער שדאל גזר את המילה grunion מהמילה grunt שמשמעותה תואמת להקשר המשפט - להתרגז, לנהום. השפה האנגלית היא שפה הרבה יותר דינמית מהשפה העברית, כך שהפיכת פועל לשם תואר היא הרבה יותר מקובלת והגיונית³¹.

חיפשתי מילים נרדפות למילה "התרגזות" כדי שאוכל למצוא מצלול, והופתעתי למצוא מספר רב של מילים שמביעות כעס בשפה העברית- הזדעפות, הזדעמות, התאוננות, התגעשות, התכעסות, התמרמרות ועוד מילים רבות.

שתי המילים "הזדעפות" ו-"הזדעמות" מתאימות מפני שגם במילה "זקנה" מופיעה האות ז' כך שניתן להעביר את המצלול מהמשפט המקורי, אמנם בצליל של ז' במקום בצליל של ג'. יש להטות קודם את המילים כך שיתאימו לקטע- "זעפנית", "זועמת".

³⁰ Spanakaki K. 2017. *Translating Humor for Subtitling*. <https://translationjournal.net/journal/40humor.htm>.

³¹ De La Rosa Regot, N. 2015. *Translating sounds: the translation of onomatopoeia between English and Spanish*. university of Barcelona. page 4.

לכן, למרות שאיני יודעת בדיוק את הסיבה שבגללה דאל השתמש במילה grunion, עדיין אוכל לתרגם את המשפט בצורה שתהיה כמה שיותר מובנת, ותשמור על המצלול והשעשוע. בנוסף, בחרתי להוריד את המילה "סבתא" מהמשפט, כדי לשמור על המצלול. במקומה מופיעה המילה "זקנה" כך שאין שינוי במשמעות המשפט.

לבסוף תרמתי כך- "נמאס לו במיוחד לגור באותו בית עם הזקנה הזעפנית והזועמת הזו."

3. "she was always complaining, grousing, grouching, grumbling, griping about something or Other." page 2

ההומור בצירוף זה מתבסס על חזרה על תבנית לשונית gerund ועל המצלול – "gr" בתחילת כל מילה. החזרה על ההברה gr נשמעת כמו קולות גרגור במשמעות של רטינה. ניתן להסיק שרואל דאל בחר דווקא להתשתמש בחזרה על אותן מילים דומות, ולא להשתמש במילה אחת בעלת אותו פירוש, כדי ליצור תחושה של הומור באמצעות המצלול והתבנית החוזרת. מכך, מתקבלת תמונה משעשעת של סבתא רוטנת ולא נחמדה.

בתרגום לעברית, חיפשתי תבנית ומצלול שיעבירו את אותו אפקט. התחלתי בחיפוש הפירוש המילוני של אותן מילים, ולארבעת המילים היה אותו פירוש- התלונן, רטן, קיטר. למילים בעברית שקיבלתי אין את אותו מצלול gr כמו במקור או כל מצלול משותף אחר, אך בהטיה מסוימת יש להן תבנית חוזרת- רוטנת מתלוננת.... תבנית חוזרת ומתחרזת אנת.

על מנת להוסיף עוד כמה מילים, חיפשתי מילים מהשדה הסמנטי של המילים הקודמות. מצאתי מילים כמו, מתרעמת, מתבכיינת... התואמות לאותה תבנית אנת שמצאתי קודם.

לבסוף בחרתי לתרגם ל- "תמיד הייתה רוטנת, מתלוננת, מתרעמת ומתבכיינת על דבר כזה או אחר." התרגום מעביר את המשמעות של המשפט (אפיונה של סבתא), ואת ההומור באמצעות תבנית החריזה של ה- "אנת". המילים מצטברות יחד לקולות של תלונה ומעבירות את אותו האפקט ההומוריסטי במקור.

4. "I gave up growing when I was extremely small, along with all the other nasty childish habits like laziness and disobedience and greed and sloppiness and untidiness and stupidity." Page 4

זוהי דוגמה להומור לשוני. ההומור הלשוני בא לידי ביטוי באמצעות חריזה ופירוט. פירוט היתר של שמות התואר שחוזרים על עצמם, וצליל סיומת Xness מוסיפים להומור במשפט ומחדדים את השעשוע בו.

תרגמתי מילולית לפי המילון כל אחת מהמילים- עצלנות, מרדנות, חמדנות, רשלנות, הזנחה וטפשות. גם בעברית הייתה סיומת אחידה לכל המילים- אות. לכן, יכולתי להשתמש בתרגום המילולי של המילים, בצורה ששומרת על החריזה והשעשוע במשפט.

לבסוף תרגמתי כך- "אני וויתרתי על גדילה כבר כשהייתי ממש קטנה, ביחד עם ההרגלים הילדותיים המגונים האחרים, כמו עצלנות, מרדנות, חמדנות רשלנות, הזנחה וטפשות."

5. "Delicious,' she said again. 'Worms and slugs and beetley bugs. You don't know what's good for you.'" Page 6

זוהי דוגמה להומור לשוני מסוג חריזה. השימוש בחריזה בקטע זה במשפט גורם לאפקט של שעשוע. לא הצלחתי למצוא במילונים או באינטרנט פירוש לצירוף beetley bugs או למילה beetley בפרט, לכן הסקתי שהמילה beetely היא דוגמה לאחת מהמילים שדאל המציא כדי ליצור הומור באמצעות אמצעים לשוניים, במקרה זה מצלול. שימוש בצירוף זה יוצר שעשוע וילדותיות במשפט.

בתרגום המשפט ניסיתי להמציא מילה בעברית כמו beetley הנגזרת מהמילה הבאה אחריה (bug). פירוש המילה bug היא חרק לכן ניסיתי להמציא צירופים כמו, "חרקים מתחרקים" או "חרקים מחורקים". שום מילה שהמצאתי הנגזרת מהמילה חרק לא נשמעה טוב, ולכן החלטתי להפוך את הצירוף לחרקים מתפתלים, מילה המתחרזת עם "שבלולים" (slugs) ושומרת על האווירה 'המגעילה' של המשפט.

התרגום הסופי בו בחרתי הוא תולעים ושבלולים וחרקים מתפתלים. תרגום שאמנם לא מעביר את המצלול בצירוף "beetley bugs", אך שומר על החריזה והאפקט ההומוריסטי ו'המגעיל' של המשפט.

6. "it was called pink plaster." Page 18

זוהי דוגמה להומור לשוני. pink plaster זה השם של הפודרה שג'ורג' מצא בחדר של אמו. יש שני סוגים של הומור שבאים לידי ביטוי בשם של המוצר הזה. ראשית, שימוש במצלול. ההומור בא לידי ביטוי באמצעות חזרה על האות p. שנית, באמצעות המילה plaster. משמעות המילה plaster היא טיח. אבל נשאלת השאלה, מה הקשר בין טיח לפודרה? ניתן להסיק שהקשר שדאל מצא בין טיח לפודרה הוא ששניהם משמשים לכיסוי. הטיח לקיר, ופודרה לפנינים. ההומור בא לידי ביטוי בכך שהקישור בין הטיח לפודרה הוא קישור מגוחך ולא צפוי, הרי שמוצר של פודרה שמופיע בו המילה טיח, זה דבר מגוחך. כך ההומור מתבטא באמצעות אלמנט ההפתעה והפרה של ציפיות, כמו שמתארת דוקטור הירש במאמרה³². לכן, ניתן לראות בדוגמה זו ביטוי גם להומור הלשוני וגם להומור האוניברסלי, כך שיכלתי לבחור לשים את הדוגמה בכל אחת מהקטגוריות.

בתרגום הצירוף, רציתי להקפיד על שני מאפיינים- מצלול, ושמירה על משמעות המילה plaster, לא בהכרח כתרגום מילולי אלא באמצעות שמירה על המשמעות של חפץ שנועד לכיסוי של דברים. בעקבות זאת עלו כמה רעיונות כמו "טיח", "פלסטר", "וילון" ועוד. המיל "טיח" היא תרגום של המילה plaster אמנם היא אינה מתאימה מבחינת המצלול או הבנת ההומור. הצירוף "טיח ורוד" לא עובד, וכך גם "פלסטר רוד". הצירוף "וילון ורוד" כן עובד מבחינת המצלול, אבל משמעות הצירוף אינה מובנת. למרות ש"וילון" הוא גם 'עצם שנועד לכיסוי', pink plaster הוא סוג של בדיחה על כך שכיסוי הפנים באיפור הוא כמו כיסוי בצבע או טיח, ו-"וילון ורוד" לא מעביר את המשמעות הזו וההומור בעברית לא מובן.

לכן, בחרתי להשתמש במילה "מפדר" שנבעה מהמילה "פודרה" שהיא המוצר עצמו, עם הטייה של הצבע "ורוד" וליצור את הצירוף "מפדר ורוד". להומור בצירוף הזה אין את אותם מאפיינים כמו להומור בצירוף המקורי, אמנם כן מתקיים איזשהו מצלול עם הצליל ר', שנותן שעשוע למשפט. לבסוף תרגמתי כך- "על התווית היה כתוב מפדר ורוד".

³² הירש, ג. 2013. "על הומור ועל גבולות התרגומיות". המחלקה לתרגום וחקר התרגום אוניברסיטת בר אילן. עמוד 1.

7. "the next bottle he took down had about five hundred gigantic purple pills in it." Page 23.

זוהי דוגמה להומור לשוני. ניתן לראות כי דאל בחר דווקא בצבע הסגול על מנת ליצור מצלול בצירוף purple pills ובכך ליצור שעשוע והומור במשפט. משמעות המילה pills בעברית יכולה להיות כדורים, אך בנוסף גם גלולות. הצירוף "גלולות סגולות" מעביר את המצלול וכך גם את השעשוע, מבלי שהצטרפתי להשתמש באסטרטגיות המוצעות לאתגרי תרגום.

התרגום הסופי הוא- "בבקבוק הבא שהוריד מהמדף היו בערך חמש מאות גלולות סגולות ענקיות."

8. "pig pills, the label announced." Page 25.

זוהי דוגמה להומור לשוני. השעשוע במשפט מתבטא באמצעות מצלול. המילה pig פירושה חזיר. לחיה חזיר בעברית אין בכלל שמות נרדפים, והמשמעות שלו בהקשר המשפט והקטע היא חשובה, לכן אני חייבת להשאיר את המילה הזו. המילה pills משמעותה כדור, גלולה, תרופה. אף אחד מהפירושים של המילה לא מתאים מבחינת המצלול למילה "חזיר". לכן, החלטתי לוותר את המצלול ולשמור על השעשוע במשפט באמצעות שימוש באמצעי ספרותי אחר במקום, כמו שמציעה ספנקקי.³³

בעקבות זאת תרגמתי את המשפט כך- "על התווית היה כתוב, כדורים לחזירים." וויתרתי על המצלול, אך הוספתי חריזה ובכך שמרתי על אפקט השעשוע במשפט.

9. "It was a brutal and bewitching smell, spicy and staggering, fierce and frenzied, full of wizardry and magic." Page 27.

בדוגמה זו דאל משתמש בהומור לשוני מסוג מצלול. הוא לוקח בכל פעם שני שמות תואר בעלות צליל התחלתי דומה- brutal and bewitching, spicy and staggering. שימוש בזוגות מילים אלו יוצר תחושה של שעשוע וכמין אווירה של לחש כשפים במשפט, לכן חיפשתי זוגות של שמות תואר בעברית שמעבירות את המצלול.

לפי המילון, brutal משמעותו אכזרי ו-bewitching משמעותו מכושף, קסום. למילים "קסום" ו"אכזרי" אין צליל דומה, לכן חיפשתי מילים נרדפות או דומות למילה "אכזרי" כמו- נוראי, נבה, מרושע או חולני, שיוכלו להעביר את המצלול. למילה "חולני" יש צליל דומה למילה "מכושף". בדרך הזו מצאתי פתרון לזוג מילים אלו, וכך גם לשאר זוגות המילים - "זה היה ריח חולני ומכושף, מופלא ומפולפל, מבהיל ומבלבל, מלא בכשפים וקסם."

10. "It was wonderful to stand there stirring this amazing mixture and to watch it smoking blue and bubbling and frothing and foaming as though it were alive." page 28.

בדוגמה זו דאל משתמש בשני אמצעים ספרותיים- מצלול ואונומטופיאה. באמצעות שימוש באמצעים ספרותיים אלו ניתנת אווירה של כשפים וקסם למשפט. המשפט בבסיסו אינו הומוריסטי ואין בכוונתו להיות בדיחה או משחק מילים, אך החלטתי לציין את הדוגמה הזו מפני שבאמצעות הבחירה בשימוש באמצעים הספרותיים, המשפט בכל זאת 'מעלה חיוך' באופן מסוים. הבחירה של דאל להשתמש דווקא במילים האונומטופיאות ובמצלול ולא במילים אחרות אשר היו מעבירות את אותה המשמעות, מראה כי יש מה לבדוק מבחינת התרגום, ובפרט מבחינת תרגום ההומור הלשוני.

³³ Spanakaki K. 2017. *Translating Humor for Subtitling*. <https://translationjournal.net/journal/40humor.htm>.

נוריה דה לה רוסה רגוט כתבה מאמר על תרגום מילים אונומטופאיות מאנגלית לספרדית, בו היא מסבירה כי יש כמה דרכים להעביר מילים אונומטופאיות משפה אחת לאחרת. במקרה זה, לפי נוריה, קיימת תופעה של מילים מקבילות בין השפות. יש מילים אונומטופאיות בעברית בעלות אותה משמעות של המילים האונומטופאיות באנגלית, כמו foaming - מקציף. בעיית התרגום הראשונה במשפט זה היא- frothing and foaming. שתי המילים האלו הן מילים נרדפות באנגלית שמשמעותן קצף. בשפה העברית כמעט ואין מילים נרדפות לקצף, שהן גם מילים אונומטופאיות. צירוף דומה שמצאתי הוא "שצף קצף", משמעות המילה "שצף" מעט שונה בעברית, אך הצירוף של שתי המילים ביחד יוצר מצלול ושימוש בשתי מילים אונומטופאיות עם משמעות צירוף דומה.

אתגר התרגום השני בו נתקלתי במשפט הוא blue and bubbling. למילה bubbling יש מילה אונומטופאית מקבילה בעברית- מבעבעת. אמנם לצירוף blue smoking אין צירוף או מילה בעברית שיעבירו את המצלול במשפט (פולטת עשן כחול? מעלה עשן כחול?)...

בדוגמאות אחרות הייתה לי האפשרות לשנות מילים מסוימות למילים אחרות מאותו שדה סמנטי אולם בדוגמה זו, הצבע הכחול הוא פרט משמעותי, מפני שהוא חוזר כמה פעמים בפרק. לכן, לשינוי. מאחר ולא הצלחתי למצוא דרך להעביר את המצלול בתרגום וגם לשמור על משמעות המשפט, תירגמתי מילולית, "פולטת עשן כחול ומבעבעת".

לבסוף, תרגמתי את המשפט כך: "זה היה מופלא לעמוד שם ולערבב את התערובת המדהימה ולצפות בה פולטת עשן כחול ומבעבעת, מעלה שצף וקצף, כאילו היא באמת חיה." שמרתי על האלמנטים במשפט שמעבירים את האפקט הקסום ו'מעלה החיור'.

11. "I'll be burned to a crisp! I'll be fried to a frizzle! I'll be boiled like a beetroot!" page 34.

בדוגמה זו דאל מביע הומור באמצעות מצלול. בכל זוג מילים הוא משתמש בהברה שונה החוזרת בתחילת המילה- boiled, beetroot, fried, frizzle. השימוש במצלול במשפט זה יוצר אפקט של שעשוע, לכן עלי להעביר אותו לעברית בצורה ששומרת על אותו אפקט.

לפי המילון, המשמעות של fried היא טיגון ושל frizzle היא מקורזל או מסולסל, ובתור צירוף, "קירזול מטוגן? טוגן מסולסל?"...

משמעות המילה frizzle באנגלית היא גם סוג של צ'יפס מסולסל לכן במקום להשתמש בתרגום המילולי הארוך הזה, שלא מתאים למשפט, בחרתי להחליף את הצירוף "צ'יפס מסולסל" למילה "טוגן" (מילה מעוברתת לצ'יפס), שהיא בעלת משמעות דומה. כך, אני יכולה להעביר את המצלול במשפט- "אני אטוגן לטוגן!".

השתמשתי באסטרגית תרגום דומה עבור המשפט boiled like a beetroot. האסטרטגיה היא שינוי מילה שמשמעותה אינה רלוונטית להבנת הסיפור, למילה שונה מאותו שדה סמנטי השומרת על המצלול ומשמעות משפט דומה. לא הצלחתי להעביר את המצלול באמצעות הפירוש המילולי של אותן מילים (הרתחה וסלק), לכן מצאתי מילה דומה להרתחה מהשדה הסמנטי של פעולות במטבח – בישול. אחר כך נאלצתי למצוא מילה שתחליף את המילה "סלק" ובעלת הצליל הראשון ב' (כמו בישול), מילה משדה סמנטי דומה, כמו שדה סמנטי של ירקות- בצל, בטטה....

לבסוף תרגמתי את המשפט ל- "אני אשרף כמו צ'יפס! אני אטוגן לטוגן! אני אבושל כמו בצל!". שינית מעט את המילים המקוריות אמנם שמרתי על השדה הסמנטי כך שלמשפט תהיה משמעות זהה ואפקט הומוריסטי.

12. "There's jacky-jumpers in my tummy! There's squigglers in my belly! There's bangers in my bottom!" page 34.

בדוגמה זו מוצגים שני אתגרים מבחינת ההומור הלשוני. הראשון, מילים נרדפות למילה בטן. בשפה האנגלית, יש הרבה מילים נרדפות למילה בטן- stomach, gut, tummy, belly אמנם בעברית, המילים הנרדפות למילה בטן הן- אסטומכא, גחון, כרס, קיבה.... אף אחת מהמילים האלו אינן מילים שמתארות את המילה בטן במשלב לשוני בינוני או נמוך, כמו המילים בהן דאל בחר (tummy, belly). לכן, במקום להשתמש במילים נרדפות למילה בטן, בחרתי להתשמש במילים דומות מהשדה הסמנטי של בטן או איברים פנימיים, כמו מעיים או קרביים.

האתגר השני, הוא השימוש במצלול בסוף המשפט 'bangers in my bottom!. שני הפירושים שמצאתי עבור המילים במשפט אינם מתאימים מבחינת מצלול, לכן חיפשתי אמצעי ספרותי אחר שיעביר את האפקט ההומוריסטי של המשפט. את המילים tummy, belly, bottom תרגמתי ל"אחוריים", "קרביים", ו"מעיים" כך שנוצרה חריזה. כך, החלפתי את המצלול בחריזה והעברתי את ההומור במשפט.

לבסוף תרגמתי- "יש לי נפצים במעיים! יש לי זוחלים בקרביים! יש לי קפצונים באחוריים!" צינתי דוגמה זו גם בחלק של תרגום ההומור התרבותי, ושם הצגתי עוד אתגר, ופתרון לתרגום המשפט.

13. "'With a heigh-nony-no and up we go!' she shouted. 'Just watch me grow!'" page 38.

זוהי דוגמה להומור לשוני. ההומור הלשוני מתבטא באמצעות חריזה, בקטעים המסומנים במשפט. חלק מהמילים כמו go ו-grow לא מתחרזות אמנם בדיבור יש להם צליל דומה, ניתן לראות כיוון לחריזה.

הצליל nonny-no הוא לא מילה אמיתית, אלא צליל שדאל המציא על מנת שיתחרז עם המילה go. לכן, גם אני יכולה להמציא צליל אחר שיתחרז עם המילה שאבחר לסוף המשפט. "להגביה-לולי-לים ולמעלה עולים!"

בחלק זה של המשפט שתרגמתי, מתקיימת גם חריזה ואפילו נוסף גם מצלול (האות ל'), מה שמוסיף עוד יותר לאפקט המשעשע של המשפט.

בחלק השני של המשפט, 'Just watch me grow!' she shouted, חיפשתי מילה שתתחרז או לפחות תידמה למילה "עולים" ותהיה בעלת משמעות מתאימה, כמו שהמילים go ו-grow מתחרזות או לפחות בעלות צליל דומה במשפט. לא הצלחתי למצוא מילה שתתחרז, ושתשתייך לסבתא, (לפעולה שהיא עושה). לכן, בחרתי לשנות מילה אחרת במשפט, שאינה מתחרזת במשפט המקורי, אך באמצעות שינויה אוכל להעביר את החריזה וההומור במשפט. המילה shouted פירושה צעקה, ומשמעותה חשובה להבנת הקטע. אמנם, אם אשנה את המילה ל"מילמלה", החריזה תתקיים במשפט בצורה הבאה- "היא מלמלה. "תראו אותי גדלה!". החלטתי כי שנוי המשמעות של המילה shouted אינה אידאלית, אמנם היא עדיפה מאשר לבטל את החריזה.

לבסוף, תרמתי את המשפט כך- "להגביה-לולי-לים ולמעלה עולים!" היא מלמלה. "תראו אותי גדלה!"

14. "She's dotty as a doughnut, George thought." Page 38.

זוהי דוגמה להומור לשוני. לפי מאמרו של טנטו, *dotty as a doughnut* הוא צירוף שדאל המציא, כלומר זה לא ביטוי שגור או מוכר. *dotty* פירושו משוגע, ולמילה משוגע אין שום קשר הגיוני למילה "דונאט". טנטו מסביר שהסיבה היחידה שדאל חיבר את שתי המילים והשתמש בצירוף הזה, היא על מנת ליצור מצלול ואפקט הומוריסטי, שהרי אין כל סיבה הגיונית אחרת ליצור את הצירוף הזה.³⁴ זוהי דוגמה מצויינת לשימוש של דאל בנונסנס כמו שמתארת סרניקובה באמרה, לדונאט אין שום הקשר רלוונטי לשיגעון, מה שיוצר את ההומור.³⁵

עוד נקודת מבט לסיבה שבגללה דאל בחר ליצור את הצירוף הזה היא לפי דוקטור גליה הירש, שטוענת שהומור נוצר ממצב של הפרת ציפיות, הפתעה ושבירה של תבניות מקובלות.³⁶ עצם זה שדאל בחר להקביל את המילה *dotty* למילה *doughnut* מראה על ניסיון ליצור הומור לא רק לשוני כמו מצלול, אלא גם באמצעות קישור של דברים שאינם קשורים בכל צורה הגיונית, ובכך ליצור את ההומור באמצעות אלמנט ההפתעה והפרה של ציפיות.

לכן, כדי להעביר את ההומור שבמשפט, אוכל להמציא ביטוי או הקבלה כמו שעשה דאל, כל עוד אשתמש במצלול, ושתי מילים ללא קשר או חיבור הגיוני. אחת המילים הנרדפות למילה "משוגעת" היא "מטורפת", כך שאם אבחר לצידה מילה כמו טפטפת, הצירוף "מטורפת כמו טפטפת" יכיל את שני האלמנטים מהמשפט המקורי של דאל, מצלול וחוסר קשר הגיוני בין שתי המילים.

לבסוף תרגמתי את המשפט כך- "היא מטורפת כמו טפטפת, ג'ורג' חשב לעצמו."

מילים אנומטופיאות המשמשות לשעשוע ומוסיפות להומור בסיפור:

15. "With a slop and a gurgle, the yellow liquid splashed into the now nearly full saucepan." Page 24.

הדוגמה הזו מורכבת משני חלקים. ראשון, זוג המילים *slop and a gurgle*. משמעות המילה *slop* היא גלוש, להישפך, לשפוך, להתז. משמעות המילה *gurgle* היא, לפכפך, לגרגר. במקרה של המילה *slop* אף אחד מהתרגומים המוצעים ע"י המילון, אינן מילים אנומטופאיות. במקרה של המילה *gurgle* בעוד שהתרגומים המוצעים ע"י המילון הן מילים אנומטופאיות, הן אינן מתאימות לפי הקשר המשפט. לדוגמה, המילה "גרגור" בעברית, היא לא במשמעות של קול שקורה בעקבות זריקה של עצם למים, כמו במשמעות המקורי של המשפט. אלא, משמעותה שטיפת מים בגרון מבלי לבלוע אותם, או השמעת קולות מהגרון.

לכן, האסטרטגיה המתאימה ביותר היא לבחור מילים אנומטופאיות שונות בעברית בעלות הקשר זהה למשפט, מילים אנומטופאיות שמשמעותן קול הנוצר מזריקת עצם מסויים למים. אין מילים אנומטופאיות רבות בעברית בעלות משמעות זו- "ספלאש", "פלופ", "שפריץ", "ביעבוע"...

לכן, בחרתי במילים "ספלאש" ו"ביעבוע" לתחילת המשפט.

³⁴ Tanto T. 2008. *Roald Dahl's Use of Language Pay in Charlie and the Great Glass Elevator*. Maranatha Christian University's Faculty of Letters. Page 78.

³⁵ Srničková V. 2014. *Translating Nonsense in Roald Dahl's Children's Books*. Masaryk University Faculty of Arts Department of English and American Studies. Pages 13-14.

³⁶ הירש, ג. 2013. "על הומור ועל גבולות התרגומיות". המחלקה לתרגום וחקר התרגום אוניברסיטת בר אילן. עמוד 1.

האתגר התרגומי השני במשפט, הוא המילה splashed. המילה הזו היא אחת המילים בהם מתקיימת התופעה של מילה זרה בעברית בעלת אותו איות כמו של המילה באנגלית ובעלת אותו משמעות. לכן, ניתן לתרגם לפי המשמעות המילונית- "ספלאש". אמנם, המילה "ספלאש" היא תיאור של קול, ולא ניתן להטות אותה כמו בשפה האנגלית. לעומתה, "שפריץ" היא גם מילה אונומטופאית, וגם ניתן להטותה על מנת שתתאים למשפט (מפני שזה פועל). בעקבות זאת, בחרתי במילה "שפריץ" למרות שאינה תרגום מקביל, אך עדיין שומרת על המשמעות וההומור המשפט.

לבסוף תרגמתי- "בקולות של ספלאש וביעבוע הנוזל הצהוב הושפרץ לתוך הסיר המלא ברובו."

16. "mix one spoonful in one gallon of water and slosh it over the sheep." Page 24.

לפי המילון, משמעות המילה slosh היא- לשפוך, להתיז או לשכשך, לשקשק. לפי הקשר המשפט, התרגום המתאים ביותר למילה slosh היא אחת המילים הלא אונומטופאיות כמו "לשפוך" או "להתיז"- "לשפוך את המים על הכבשה" או "להתיז את המים על הכבשה".

המילים שכשוך או שקשוק לא מתאימות מבחינת הקשר המשפט- "לשכשך את המים על הכבשה?" או "לשקשק את המים על הכבשה?"

במקרה זה עומדים בפני שני רעיונות. אחד, לתרגם למילה שהיא לא אונומטופאית, ולהעביר את משמעות המשפט בלבד. או, לשנות את המשפט על מנת שאוכל להשתמש באחת מהמילים האונומטופאיות המוצעות לתרגום.

לבסוף, בחרתי באופציה השניה, ותרגמתי את המשפט בצורה שאינה מקבילה למשפט המקורי, אך בכל זאת מעבירה את השעשוע והבנת הטקסט. "יש לערבב כף מלאה אחת של נוזל, עם גלון אחד של מים בתוך גיגית, ולשכשך בה את הכבשה".

17. "He scooped it all out with an old spoon and plopped it into the pan." Page 20.

המילה plopped היא קול של משהו שנפל לתוך מים. במקרה זה מילון אוקספורד³⁷ מציג מילה אונומטופאית לתרגום המילה plopp והיא "פלופ". כמו שמתארת נוריה במאמרה, בדוגמה זו הועבר האיות בצורה זרה מאנגלית לעברית, ואפילו נהפך לשגור במילון, כך שאני לא צריכה אפילו 'להמציא' מילה, כמו שנהוג באסטרטגיית ההעברה של האיות³⁸.

בעברית, אני לא יכולה להשתמש בשם עצם ולהפוך אותו לפועל כפי שנהוג בשפה האנגלית כמו המילים plopp ו-plopped. לכן, אוכל לתרגם את המילה כך- "בצליל של פלופ" או "השמיע צליל פלופ?" או אפילו אוכל לנסות להפוך את השם לפועל- התפלפלפ? פילפ?

הדרך של הפיכת שם עצם לפועל לא מתאימה מפני שזו דרך לא כלכך מקובלת בשפה העברית, ולא יהיה ניתן להבין את משמעות הפועל. לכן, הדרך הטובה ביותר לתרגום המשפט היא כך- "הוא הוציא הכל עם כפית ישנה וזרק לסיר בצליל של פלופ".

18. "George scooped the orange-colored waxy stuff out of the tin and plunked it into the pan." Page 19.

³⁸ De La Rosa Regot, N. 2015. *Translating sounds: the translation of onomatopoeia between English and Spanish*. university of Barcelona. page 6.

למילה plunked אין מילה אונומטופאית מקבילה בעברית. פירוש המילה הוא לזרוק, להניח בכבדות. מכיוון שאין למילה הזו מילה אונומטופאית מקבילה בעברית, ניתן לבחור בשתי אסטרטגיות לפי האסטרטגיות שמציגה נוריה במאמרה. הראשונה, תרגום באמצעות העברת האיות במקור למילה בעברית³⁹. "פלונק"? אסטרטגיה זו אינה מתאימה מפני שמשמעות המילה בעברית אינה ברורה, הנמען לא יבין במה מדובר.

האסטרטגיה השניה כאשר אין מילה מקבילה, היא למצוא מילה אונומטופאית בעברית, בעלת משמעות או צליל דומה.⁴⁰ טיפוטוף? שפריץ? ספלאש?... המילים טפוטוף וספלאש אינן מתאימות מפני שמעשמועתם שונה, או שהן מתארות תופעה מעט אחרת. אמנם, המילה שפריץ או השפריץ יכולה להתאים למשפט אם אנסח אותו בצורה מעט שונה- "ג'ורג' חפן בידו את החומר הכתום והשעותי מהפחית, והשפריץ אותו לתוך הסיר."

בדרך כלל, לא מקובל להגיד על משהו שהוא "הושפרץ לתוך הסיר" מאחר שהמילה השפריץ, היא תוצאה של משהו שהוכנס או נזרק לתוך מים, ולא פעולה אקטיבית- החומר לא הושפרץ, אלא היה שפריץ בעקבות הכנסת החומר. אמנם, מפני שהמילה שפריץ היא מילה אונומטופאית שמתאימה למשפט מבחינת ההקשר, שיחקתי איתה באופן שמביא הומור הנובע משיבוש לשוני, ושמרתי על אמצעי האונומטופאיה.

השתמשתי כבר במילה זו בדוגמה אחרת, אמנם אין מספר מילים מגוון בעברית שמתאר את תופעת הקול של עצם שנזרק למים, שדאל מתאר פעמים רבות, כמו באנגלית.

19. "Beetles are perhaps best of all. They go crunch!" page 6.

המילה crunch היא מילה אונומטופאית שיש לה מילה מקבילה בעברית, שהיא במקרה גם בעלת איות זהה למילה באנגלית- "קראנץ". גם כאן, המילה האונומטופאית נותנת אווירה הומוריסטית ומשעשעת למשפט. לכן, ניתן לתרגם את המשפט בצורה פשוטה- "חיפושיות הן אולי הטעימות ביותר. הן ממש קראנצ'יות!".

³⁹ De La Rosa Regot, N. 2015. *Translating sounds: the translation of onomatopoeia between English and Spanish*. university of Barcelona. page 6.

⁴⁰ Ibid, page 5.

שימוש של דאל במחלות אנושיות עם שדה סמנטי של חיות:

בדוגמאות הבאות סוג ההומור שבא לידי ביטוי הוא הומור אוניברסלי. ההומור בדוגמאות האלו מתבטא בכך שדאל משתמש בשדה הסמנטי של כל חיה אותה הוא מציג, בתוך תבניות של מחלות אנושיות שמוכרות ברמה גלובלית. סוג המחלות אינו תלוי תרבות, אלא דבר שמוכר ע"י כולם, ולכן הוא הומור אוניברסלי. דאל בעצם ממציא מחלות לחיות, בצורה מגוכחת ומשעשעת.

20. "for horses with hoarse throats" page 24.

ההומור הבולט ביותר במשפט זה הוא הומור לשוני מסוג של משחקי מילים. במקרה זה ההומור מתבסס על הומופונים כדי לתאר תופעה של סוסים עם "גרונ צרוד". באנגלית אנשים קוראים לכאב גרון sore throat וכאשר מישהו צרוד, אומרים שיש לו hoarse voice. כאן הסופר שילב את שתי התופעות ל hoarse throat כדי לקשר את הסוסים לכאב גרון. הפיענוח של משחק המילים הוא הגורם לשעשוע אצל הקורא.

היה חשוב לי לשמור על אותו שעשוע בהעברה לעברית ולכן חיפתי זוג מילים בעברית שהן homophones ויהו משחק מילים הקשור לסוסים. לדוגמא סוס ושש(ששון), סוס והיסוס ...

לצערי לא מצאתי הומופונים שעליהם מבוסס משחק המילים בתרגום ובחרתי לתרגם "סוסים צרודים" וליצור הומור המבוסס על האבסורד שסוס מתואר כצרוד, ולא כמשחק מילים לשוני. כאן כמו בעוד דוגמאות בהמשך, דאל משתמש במחלה או בעיה אנושית ומקנה אותה לבעל חיים באמצעות משחק מילים או אמצעי לשוני אחר כמו שדה סמנטי של אותה חיה, מה שמביא לאפקט שעשוע בעקבות אלמנט הפתעה, שהוא שימוש בתבניות של מחלות אנושיות לחיות.

התרגום הסופי - "לסוסים עם גרון צרוד".

בחרתי לשים דוגמה זו דווקא בקטגוריה של הומור אוניברסלי מפני שלמרות שההתלבטות כיצד להעביר אותה לעברית הייתה במרכז לשונית, התרגום הסופי לא התייחס לאתגרי הלשון אלא לכוונה ההומריסטית שניסה דאל להעביר במקור.

21. "for chickens with foul pest, hen gripe, sore beaks, gammy legs, cockerelitis, egg trouble, broodiness or loss of feathers." Page 23.

בדוגמה זו, בניגוד לדוגמאות האחרות שבחרתי לשים בקטגוריה זו, אין התלבטות בין האם היא נכנסת לקטגוריית ההומור הלשוני או האוניברסלי. האתגר התרגומי הוא מציאת שמות למחלות, וקישורן לשדה הסמנטי של החיה. גם פה דאל משתמש בשדה סמנטי של חיות במקרה זה תרנגולת- hen פירושו מילה נרדפת לתרנגולת, foul פירושו עופות, beaki פירושו מקור.

דאל לוקח לדוגמה תבנית של כאב גרון- sore throat שהיא מחלה, בעיה, או מטרד אנושי, ובאמצעות מילה משדה סמנטי של תרנגולות, הוא הופך את הצירוף שהוא מחלה אנושית, למחלה של תרנגולות, sour beaks. כלומר המקור של התרנגולת הוא כמו גרון עבור האדם (לא בדיוק אך הם אזורים דומים). בעברית גם קיים מושג למחלה או למטרד האנושי sore throat, והיא "כאב גרון". לכן, ניתן לפעול בצורה בה דאל פעל, ולהחליף את המילה גרון, שהוא איבר אנושי באיבר מהשדה הסמנטי של התרנגולת, "מקור". כך, ניתן להחליף את התבנית "כאב גרון", ל"כאב מקור".

דוגמה שנייה במשפט היא hen gripe .hen gripe זה סוג של כאב בטן, ו- Hen פירושו תרנגולת. השתמשתי באסטרטגיה של חיפוש מילה מהשדה הסמנטי של התרנגולות, על מנת למצוא מילה שתתאים לתבנית של מחלות או בעיות אנושיות. מצאתי את המילה "קרקור" שפירושה קולו של התרנגול. המילה הזו, למרות שאינה תרגום מילולי של המילה Hen, היא עדיין יכולה להעביר את ההומור במשפט באמצעות שימוש בתבנית של מחלה אנושית ומילה אחרת מאותו שדה הסמנטי, כפי שמציעה ספנקי⁴¹. מטרד או בעיה אנושית שקשורה לבטן היא "בטן מקרקרת", כתוצאה מרעב. יצרתי סוג של משחק מילים שמעביר את ההומור בצירוף, "מקרקרת" היא גם מילה מהשדה הסמנטי של התרנגולות וגם מילה שבצירוף עם המילה "בטן" מעידה על סוג של כאב או מטרד.

מכיוון שדאל בעצם ממציא מחלות עבור החיות, כך גם אני יכולתי לעשות בתרגום. יכלתי להשתמש בכל מילה כל עוד היא מגיעה מהשדה הסמנטי של התרנגולות, ותואמת למחלה האנושית מסויימת.

כך תרגמתי את המשפט- "לתרנגולות עם טרדת עופות, בטן מקרקרת, כאב מקור, תרנגולציה, בעיות ביצים, הטלת יתר, ונשירת נוצות."

22. "for pigs with pork prickles, tender trotters, bristle blight and swine sickness." Page 25.

בדוגמה זו משולבים שני סוגים של הומור- אוניברסלי ולשוני. מצד אחד ניתן לראות בבירור את המצלול בין הצירופים השונים במשפט, ומצד שני מוצג גם השימוש של השדה הסמנטי של חזירים בתבניות של מחלות של בני אדם.

בתרגום משפט זה אני נתקלת בבעיה מרכזית- בשפה האנגלית קיים שדה סמנטי רחב של חזירים, למילה חזיר יש מילים נרדפות רבות- pig, pork, swine.... אמנם בשפה העברית, בעקבות זאת שהדת היהודית אוסרת לאכול חזיר, ובדת הנוצרית אין איסור שכזה, אין צורך להשתמש בעברית במילה הזו ולכן אין מילים נרדפות לחזיר והשדה הסמנטי לא רחב במיוחד.

לכן, עבודתי הייתה מעט קשה יותר מאשר בשאר הדוגמאות, עלי למצוא מספיק מילים שיתנו קונוטציה ויהיו קשורים באיזוהי צורה לחזירים.

השתדלתי ברוב הדוגמאות לשמור על המילים מהתבנית של המחלות של בני האדם כמו שדאל כתב במקור, כמו prickles שפירושו דקירות, ו- tender שפירושו רגיש. הדבר המרכזי ששיניתי בצירופים אלו הוא השדה הסמנטי של החזירים. אמנם, שיניתי גם מדי פעם גם את המילים המציינות כאב או מטרד לפי השדה הסמנטי של המחלות, לדוגמה sickness פירושו מחלה, אמנם הצירוף "שפעת חזירים" הוא צירוף מוכר בשפה העברית, לכן העדפתי לכתוב "שפעת חזירים" ולא "מחלת חזירים". שיחקתי עם השדה הסמנטי של שתי המילים בצירוף, ולא רק עם השדה הסמנטי של החיה.

לרוב הצירופים אין משמעות שמספיעה על הבנת הסיפור, כך שאין בעיה לשנות לגמרי את סוג המחלה או את המילה מהשדה הסמנטי של אותה חיה, כי המשמעות שהיא בעצם תווית התרופה תהיה זהה. הדבר היחיד שיש להקפיד עליו הוא שהצירוף יתאים לתבנית של מחלה אנושית, ויהיה מתוך אותו שדה סמנטי של החיה המוצגת כצורת התרופה.

בחרתי לשים את הדוגמה הזו בקטגוריה של ההומור האוניברסלי ולא ההומור הלשוני, מפני שלא הצלחתי למצוא פתרונות לתרגום שגם מעבירות את המצלול, וגם את האלמנט של שימוש בתבניות של מחלות אנושיות עם שדה סמנטי של חיות. החלטתי לא להתעכב על כך יותר מדי, מפני שהרגשתי שמה

⁴¹ Spanakaki K. 2017. *Translating Humor for Subtitling*. <https://translationjournal.net/journal/40humor.htm>.

שיוצר את ההומור במשפט הוא שילוב של השבירה של התבנית הקוגניטיבית כמו שכותבת דוקטור גליה הירש, שהוא ההומור האוניברסלי ולא רק השימוש בהומור לשוני. לכן השמטתי את ההומור הלשוני. לבסוף, תרגמתי את המשפט כך- "לחזירים עם דקירות בנחיריים, בשר לבן ורגיש, פרווה פרועה, ושפעת החזירים."

23. "for cows, bulls and bullocks, the label said. Will cure cowpox, cow mange, crumpled horns, bad breath in bulls, earache, toothache, headache, hoofache, tailache are sore udders. Page 24.

זוהי דוגמה להומור אוניברסלי. גם כאן, דאל משתמש בשדה סמנטי של חיות, במקרה זה של פרות, בתבניות של מחלות של בני אדם, על מנת ליצור הומור.

בדוגמאות הבאות השתמשתי בתרגום המילולי של המחלה והתאמתי לה מילה מהשדה הסמנטי של פרות. רוב המחלות אותן מתאר דאל אינן מחלות אמיתיות של פרות או חיות בכלל, כך שגם אני אוכל להמציא מחלות התואמות לאותם כללים, כפי שעשיתי בדוגמאות הקודמות.

אמנם, חלק מהמחלות כמו cowpox הן מחלות אמיתיות של פרות. לכן, בדוגמה זו אוכל לתרגם מילולית, למושג המקצועי המתאים בעברית- "אבעבועות הבקר".

דוגמאות אחרות כמו hoofache, tailache הן דוגמאות למחלות שדאל המציא. הוא לקח את הסיומת "ache" שפירושה כאב, והיא באה לידי ביטוי בדרך כלל בתבנית עם אבר גוף אנושי מסויים, כדי לציין מטרד או כאב מוכר. לדוגמה, headache, stomachache.

דאל משתמש באברי גוף של פרות במקום אברי גוף של בני אדם, ובכך יצר את ההומור, באמצעות שבירת התבניות הקוגניטיביות המוכרות והפרת הציפיות, כמו שמתארת דוקטור הירש⁴².

פירוש המילה "ache" בעברית הוא כאב. בתבנית של המחלה בעברית, בשונה מאנגלית המילה כאב אינה מתחברת לסיומת המילה, אלא מופיעה בתחילת המילה, בתבנית של צירוף "כאב X", כאשר הX הוא איבר גוף. לדוגמה, "כאב גרון", "כאב ראש", "כאב בטן". לכן, בהתאם לתבנית, והשדה הסמנטי של הפרות, תרגמתי את הצירופים כך, "כאב זנב", כאב טלפיים".

תרגמתי את שאר המחלות במשפט באסטרטגיה דומה, והתרגום הסופי של המשפט כולו הוא, "לפרות פרים ושוורים. צוין על התווית. מרפא את אבעבועות הבקר, שחין הפר, קרניים מקומטות, שיני שוורים שחורות, כאב אוזניים, כאב שיניים, כאב ראש, כאב טלפיים, כאב זנב ורגישות בעטינים".

24. "the hoarse-throated hoarse should suck one pill twice a day" page 24.

זוהי דוגמה להומור מסוג אוניברסלי. העובדה שסוס צריך למצוץ סוכריה לכאב גרון פעמיים ביום היא מגוחכת מעצם העובדה שזוהי פעולה שעושים בני אדם ולא סוסים. לקיחת סוכריה/ כדור מציצה בעקבות כאב גרון היא פעולה שכולם מכירים אותה. לכן, זהו הומור אוניברסלי ופירושו מובן על ידי כולם כך שאפשר לתרגם כמעט תרגום מילולי- "על הסוס עם הגרון הצרוד למצוץ כדור אחד פעמיים ביום".

בחרתי לציין דוגמה זו למרות שאינה מהווה אתגר תרגומי, מפני שלפי דעתי היא מציגה בצורה מדוייקת את ההומור האוניברסלי. בהרבה מקרים הומור אוניברסלי הוא הומור מוכר בצורה רחבה, כך שלא תמיד

⁴²הירש, ג. 2013. "על הומור ועל גבולות התרגומיות". המחלקה לתרגום וחקר התרגום אוניברסיטת בר אילן. עמוד 7.

יש צורך בהתלבטות מבחינה תרגומית. אמנם, חלק מעבודת התרגום הוא לשים לב לשפות ולתרבויות השונות, ולציין גם את המקרים בהם ההקשר התרבותי הוא גלובלי, ומובן.

25. "for sheep with sheep rot." Page 24.

בדוגמה הזאת, בניגוד לשאר הדוגמאות שהצגתי עד כה, המחלה שדאל מתאר היא מחלה שבאמת קיימת. sheep rot היא מחלה אמיתית של כבשים, ומשמעותה ריקבון של הכבד. אמנם, לא הצלחתי למצוא את המונח של המחלה הזו בעברית.

במשך כל הפרק דאל מציא מחלות של חיות על בסיס תבניות של מחלות אנושיות, כך שאני לא חושבת שדווקא בדוגמה הבודדת הזאת הוא החליט לחקור על מחלות של כבשים. לא הצלחתי לזהות את התבנית של המחלה הזו, אז החלטתי לפעול כפי שפעלתי עם הדוגמאות האחרות, למצוא מילה מהשדה הסמנטי של החיה ולהתאים אותה בתבנית של מחלות של בני אדם. אני לא חושבת שיש משמעות לכך שאתרגם את המחלה בדיוק כפי שהיא, למרות שהיא מחלה אמיתית, מפני שזה לא ישנה את משמעות הקטע.

לכן, בסוף תרגומתי "לכבשים עם זיהום כבשתי."

הומור תרבותי

26. "Well now, he thought, Grandma's medicine is brown, so my medicine must also be brown or she'll smell a rat." Page 20.

בדוגמה זו ההומור התרבותי מתבטא באמצעות ניב. גם פה לא הייתי בטוחה לגמרי שמדובר בהומור ולא אלא סתם משפט בעל הקשר תרבותי, אמנם רציתי לציין את הדוגמה הזו בגלל השימוש בניב השגור מאד בשפה האנגלית, שהבנת המשפט והרוח ההומוריסטית של שאר הפרק תלויה בתרגומו.

Smell a rat הוא ניב שגור מאד בשפה האנגלית, ולא ניתן לתרגם אותו מילולית- "היא תריח עכבר"?... זה לא מעביר את משמעות הניב, שהוא משהו חשוד, משהו לא בסדר.

במילון הניבים של נרי סבנייה, מוצג כי אין ניב בעברית התואם לניב באנגלית. לכן, חיפשתי ביטויים בעלי אותו פירוש- מיד תרגיש שמשהו מסריח פה? תרגיש שמשהו משהו רקוב פה?.. ביטויים אלו מעבירים את המשמעות בדרך שאינה פירוש הביטוי, אך הם לא מספיק ציוריים כמו הביטוי smell a rat.

למרות שהביטויים האחרים פחות ציוריים, הם עדיין נותנים אפקט של הומור, שלא יבוא לידי ביטוי אם אתרגם את פירוש הניב. בחרתי בביטוי "משהו מסריח" משפני שגם בניב המקורי יש התייחסות לריח (המילה smell), כדרך להביע חשד.

לכן תרמתי כך, "התרופה של סבתא היא חומה, כך ששלי גם חייבת להיות חומה, או שהיא תשים לב שמשהו מסריח כאן."

27. "Some ANTI-FREEZE — to keep her radiator from freezing up in winter." Page 26.

anti-freeze הוא נוזל שמונע מהתחממות או קירור יתר של מנוע הרכב. באנגלית, במיוחד באנגלית הבריטית הנוזל נקרא anti-freeze בעוד שבעברית הוא נקרא "נוזל קירור". הסיבה הפשוטה לכך שאותו מוצר בדיוק קרוי בשני שמות שונים בשתי המדינות, היא שאנגליה היא מדינה קרה מאד, כך שמטרתו של נוזל המנוע הוא למנועה הקפאה, בעוד שישראל היא מדינה חמה מאד, כך שתפקידו של נוזל המנוע הוא למנוע התחממות יתר.

על מנת לתרגם את המשפט, אני אצטרך להשתמש בשם העברי על המוצר – "נוזל לקירור". בעקבות זאת נוצרת בעיה, לא הגיוני שמטרת המוצר תשתנה, כלומר נוזל למטרת קירור ולא חימום, ושאר המשפט ישאר אותו דבר, כלומר "מעט נוזל לקירור- כדי שהמנוע שלה לא יקפא בחורף". המשפט לא הגיוני.

לכן, אצטרך לשנות את המשפט כולו כדי להעביר את משמעות המשפט וההומור שבו, וכדי שהנמען הישראלי יבין במה מדובר. בעקבות זאת תרגמתי כך- "מעט נוזל קירור- כדי שהמנוע שלה לא יתחמן מדי בקיץ."

28. "You're a nasty little maggot!' the voice screeched back. 'You're a lazy and disobedient little worm, and you're growing too fast.'" Page 29.

Maggot באנגלית פירושה סוג של תולעת מגעילה שנמצאת פעמים רבות באוכל רקוב. בשפה האנגלית הבריטית משתמשים במילה הזו בעיקר ככינוי גנאי. בעקרון, אני יכולה לתרגם את המילה באופן מילולי, "אתה תולעת קטנה ומגעילה!" המילה "תולעת" בעברית אינה מילת גנאי שגורה כמו שהמילה Maggot היא כינוי גנאי שגור באנגלית, אמנם גם בעברית התולעת נחשבת לחיה מגעילה כמו באנגלית, כך שאם אשאיר את הכינוי "תולעת" המשמעות של כינוי גנאי כנראה יהיה מובן עבור הנמען.

אמנם, לקראת סוף המשפט מופיעה לנו המילה worm. דאל משתמש פעם אחת כינוי Maggot, ובפעם השניה הוא חוזר ומדגיש את המשפט באמצעות השימוש במילה דומה-worm. לכן, לא אוכל לתרגם את המילה Maggot לתולעת, מאחר והמילה הזו מופיעה משפט אחרי. לכן, חיפשתי מילים מהשדה הסמנטי של תולעת כמו זחל, שלשול, נחש..

לבסוף, בחרתי את המילה "זחל" כתרגום למילה Maggot, מפני שלמרות שזה לא כינוי גנאי נפוץ בשפה העברית, עדיין ניתן להבין את משמעות העלבון, ובנוסף יש שימוש בשדה סמנטי של המילה תולעת. התרגום הסופי הוא "אתה זחל קטן ומרושע!" נשמע הקול הצווחני מהחדר הסמוך. 'אתה תולעת עצלנית לא ממושמעת, ואתה גדל מהר מדי.'"

29. "up she went like a jack-in-the-box." Page 32.

זוהי דוגמה להומור תרבותי. jack-in-the-box פירושו הוא צעצוע שכלפי חוץ מורכב מקופסא וידית. כאשר הידית מסובבת, הצעצוע משמיע נעימה, ובסיום הנעימה המכסה נפתח ודמות, בדרך כלל של ליצן, קופצת החוצה.

jack-in-the-box הוא צירוף שגור מאד בשפה האנגלית, אמנם בשפה העברית, למרות שהצעצוע מוכר, אין מוגש או כינוי עבורו. ניתן לתרגם את משמעות הביטוי- בובת קפיץ?, או בובה הקופצת מקופסא? או ליצן קופץ?, אבל jack-in-the-box הוא ביטוי ציורי יותר ומוכר בתרבות האנגלית כך שאלו לא הפתרונות הטובים ביותר.

לא מצאתי כינוי ציורי יותר, לכן החלטתי לכתוב "בובת קפיץ". "ליצן קופץ" אינו מתאים מפני שלא מבינים בהכרח כי מדובר בבובה, ו"בובה הקופצת מקופסא" לא מתאים מפני שהוא שם ארוך מדי עבור צעצוע.

לבסוף תרגמתי את המשפט כך- "מעלה היא עלתה כמו בובת קפיץ."

תמונה של "jack-in-the-box"

30. "You'd have thought she'd swallowed a red-hot poker the way she took off from that chair." Page 32.

זוהי דוגמה להומור תרבותי. Red-hot poker פירושו מקל המשמש להזזת גחלים בתנור ההסקה, או צמח שנקרא Red-hot poker בעקבות צבעו האדום וטעמו החרף. כנראה שבשפה ובתרבות העברית, אין כינוי לידיית המשמשת להזזת גחלים באח מפני שאנו חיים במדינה חמה, ורובנו כלל לא משתמשים באח קמין, כך שאין לנו צורך במושג עבור המוצר הזה.

לפי הקשר המשפט, משמעות הצירוף Red-hot poker הוא משהו חריף או מפציץ. על מנת לשמור על ההומור במשפט, עלי למצוא צירוף או מילה אחרת המעבירים את אותה המשמעות בהקשר של המשפט.

שקלתי את הצירופים או המילים הבאות לתרגום- פלפל חריף? סחוג? זיקוק?..

כל המילים והצירופים נראו לי מתאימים למשפט, אך הצירוף "פלפל חריף" היה המתאים ביותר מפני שהוא בתבנית של צירוף, הוא מתאר סוג של מאכל או תבלין חריף, והוא אדום כמו משמעות הצירוף במקור.

לכן, תרגמתי את המשפט כך- "כבר אפשר היה לחשוב שהיא בלעה פלפל חריף בצורה בה היא התעופפה מהכיסא."

31. "cool it, grandma." Page 33.

דוגמה זו מציגה הומור תרבותי. בשפה האנגלית למילה cool יש שתי משמעויות מרכזיות- להתקרר ולהרגע. לפי הקשר המשפט, לסבתא בוערת אש בתוך הבטן והיא נסערת מאד ובתגובה לכך ג'ורג' אומר לה את המשפט הבא- "cool it, grandma.". ההומור בא לידי ביטוי בעקבות כפל המשמעויות של המילה, אך בעברית לא קיימת מילה אחת בעלת שתי משמעויות דומות.

בעקבות זאת נשאלת השאלה מה מבין שתי המילים- להירגע ולהתקרר מתאימה יותר להקשר ולהבנת הקטע? החלק המרכזי בקטע הוא שסבתא נמצאת במצב היסטרי, ואינה יודעת מה לעשות. לכן, תירגעי, סבתא תואם יותר מאשר התקררי, סבתא הרי שאם ג'ורג' יצווה על סבתו שתתקרר הוא לא יפתור את הבעיה ולא יועיל לסיטואציה הכתובה בסיפור.

תרגום המשפט הסופי הוא, "תירגעי, סבתא."

32. "By golly, you really are on fire,' George said." Page 34.

זוהי דוגמה להומור תרבותי. by golly הוא כינוי סלנגי וילדותי באנגלית שמשמעותו "אלוהים אדירים". ג'ורג', ילד בן שמונה אומר את המשפט הזה לסבתו, ולכן הוא משתמש דווקא במילה הילדותית הזו.

על מנת להעביר את ההומור, ניסיתי למצוא מילים בעברית המתארות איזושהי פליאה, משהו שילד קטן היה אומר כאשר הוא נפעל ממהו או מופתע מאד. "אלוהים אדירים" בעוד שהוא תרגום פורמאלי של המילה, הוא צירוף בעל משלב לשוני גבוה מדי, משהו שילד כנראה לא היה אומר כאשר משהו הדהים אותו.

לכן, חשבתי על מילים כמו "וואו!" או "שיואו!" שהן מילים במשלב לשוני נמוך, שהגיוי שילד יכול לאמר. אמנם, הפליאה במשפט מלובה באיזשהו סוג של פחד או חרדה, ג'ורג' מבוהל מאד מכך שסבתו עולה באש, כך שהמילים האלו פחות מתאימות מאחר ויש להן קונוטציה יותר חיובית.

לבסוף, בחרתי את המילה "אמאל"ה!". מילה זו נפוצה מאד בתרבותינו, והיא נאמרת הרבה ע"י ילדים (ואפילו כבר לא רק ילדים) על מנת להביע רגש של פליאה או הפתעה, לרעה ולטובה. תהיתי אם המילה שבחרתי מורידה מדי את המשלב הלשוני במשפט, אך החלטתי להשתמש בה בכל זאת מפני שהיא הדרך הטובה ביותר לשמור על האווירה המשעשעת של המשפט.

לבסוף תרגמתי- "אמאל"ה!, את באמת עולה באש', אמר ג'ורג'."

33. "There's Jacky-jumpers in my tummy! There's squiggles in my belly! There's bangers in my bottom!" page 34.

זוהי דוגמה להומור תרבותי. המילים Jacky-jumpers, bangers הן מילות סלנג או כינויים במשלב לשוני נמוך המתארות זיקוקים. שאלתי את השכנה שלי, שנולדה בבריטניה, מה משמעות המילים. למרות שהיא לא ידעה מאין הן נובעות, או מאיזה מילה או תופעה הן נוצרו, היא ידעה להגיד לי שהן סלנג שגור בשפה הבריטית, כדי לתאר זיקוקים או ניצוצות.

לכן, כדי להעביר את ההומור במשפט, עליי למצוא מילים המתארות זיקוקים בשפה העברית, בצורה של סלנג או מילים ציוריות. נפצים או קפצונים לדוגמה, ממלאים אותו תפקיד בשפה העברית כמו המילים

bangers, jacky-jumpers, הן מילות סלנג, בעלות משלב לשוני נמוך והן מדמות ניצוץ או זיקוק. המוצר והשימוש בו מוכרים מאד בתרבות שלנו, ולכן "נפצים" ו"קפצונים" הם חלופה מתאימה.

לבסוף תרגמתי- "יש לי נפצים במעיים! יש לי זוחלים בקרביים! יש לי קפצונים באחוריים!"

34. "She was slowly getting thinner again, shrinking back and back slowly to her shrivelly old self" page 35.

זוהי דוגמה להומור תרבותי. במשפט מופיע ביטוי אנגלי her old self. ההומור במשפט מתבטא בדו המשמעות של הביטוי, ובדרך בה דאל משתמש בו. מצד אחד her old self הוא ביטוי, שלפי המילון מתאר את הדרך או האופי שהיה מיוחס לאדם מסוים פעם, לפני שמהו קרה. דמותו בעבר. מצד שני דאל משתמש במילה old לא רק כדי לסמן משהו שקרה בעבר, אלא כעלבון או התבדחות על חשבון הסבתא הזקנה. היא הצטמקה בחזרה לגודל בו הייתה לפני ההתרחשות, אך גם לזקנתה ותכונותיה הרעות.

מכיוון שהמשפט הוא בעל הקשר תרבותי, יהיה קשה להעביר אותו לעברית בדרך שתשמור על דו המשמעות אליה התכוון רואלד דאל. תרגומים אפשריים לביטוי עצמו הם- "כפי שהייתה קודם?" "בחזרה לעצמה"? האופציות האלו טובות לתרגום המשפט, אמנם אינן מעבירות את ההומור שנובע מדו המשמעות. דרך אחרת לתרגם את הביטוי היא להתייחס דווקא למשמעות השניה של הביטוי, שהיא זקנתה של סבתא. לדוגמה, "חזרה בחזרה לזקנה השברירית שהיא". התרגום הזה הוא יותר טוב, מפני שהוא מתייחס לשתי המשמעויות של הביטוי. לא מצאתי ביטוי שמכיל את שתי המשמעויות, אך העברתי את המשפט בצורה שנותנת ביטוי להומור שהציג דאל.

לבסוף תרגמתי- "היא לאט לאט נהייתה רזה שוב, והצטמקה בחזרה לזקנה השברירית שהיא".

יומן עבודה

מסקנות\ תובנות	תיאור התהליך	עבודה עם\ על...	תאריך
ישנם משפטים באנגלית שמאד קשה להעביר לעברית עם אותה משמעות לדוגמא- "he couldn't help disliking grandma" לא הצלחנו למצוא מילה ל-dislike לשנוא? מילה חזקה מדי. לנטור? משלב לשוני גבוהה מיד. לכן נאלצנו לשנות את המשפט.	עברנו יחד על התרגום שלי, ותיקנו בהתאם, שינינו משפטים ודיברנו על אמצעים ספרותיים.	עבודה עם ענת על טיוטת התרגום הראשונה (עמוד 1)	26.2.2019
לא לנסות להשאיר משפטים שהם בסביל באנגלית בסביל גם בעברית מפני שבאנגלית יש שימוש רחב בסביל לעומת עברית שהרוב נכתב בפעיל. ניתן למצוא פתרונות מיוחדים למילדים כמו shall, quite simply...	דיברנו על קטעים שנתקעתי בהם בתרגום- נימוס בריטי, פעיל סביל ועוד... התחלנו לדבר על החרוזה.	גבי	17.7.2019
ניסיתי להקפיד על כוונת הטקסט, כלומר הוא מדבר כמו סוג של קוסם, לכן בתרגום יש להשאיר את אותה אווירה.	המשך תרגום הקטע	לבד	18.7.2019
Then there was.... חוזר הרבה ואני מתלבטת על פיתרון טוב. (ואז היה?...) או שאפשר לשנות לגמרי משמעות – ואז ג'ורג' הבחין.....	המשך תרגום הקטע	לבד	4/8/19
הגענו למסקנה שדאל משתמש באמצעים הספרותיים למטרת הומור, לכן החלטתי לשנות את נושא החקר, והתחלנו לחפש מאמרים על תרגום הומור.	עברנו על התרגום, ועל דף המידע של הומור	ענת	20/9/19

סיכום ומסקנות

בכדי להגיע לתוצאה שלפניכם, חזרתי ותרגמתי את הטקסט מספר פעמים. התוצאה הסופית אינה דומה לראשונה מכיוון שככל שהתקדמתי והתעמקתי בנושא- הבנתי את המורכבות, הרבדים וההקשרים שקשורים בתרגום והופכים אותו לקריא, קולח, נאמן למקור אך יחד עם זאת רלוונטי לקורא החדש. בעקבות כתיבת העבודה, למדתי ונחשפתי להרבה מאד דברים על עבודת התרגום. ככל שהתקדמתי עם כתיבת העבודה ותרגום הספר, הרגשתי שמימוניות התרגום שלי השתפרו והייתי מסוגלת לתרגם בצורה טובה ומדויקת יותר. נוכחתי לדעת כי פעמים רבות, קיימים הבדלים מהותיים בין השפה האנגלית לעברית, ועיקר המשימה היא לשלב בין היצמדות לטקסט וביטוי כוונתו והלך רוחו של הסופר, לבין תוצר אופטימלי שיהיה מובן עבור הקורא.

מסקנה נוספת שעלתה, היא שתרגום יכול להיות מאד ורסטילי. מצד אחד אסטרטגיה או פתרון בו השתמשתי בדוגמה אחת יכול לא להתאים כלל עבור דוגמה אחרת. או מצד שני, אסטרטגיה אחת יכולה להתאים להרבה מאד דוגמאות שונות. עבודת המתרגם היא מאד אישית, שני מתרגמים יכולים לתרגם את אותו טקסט בצורה שונה, וזאת מכיוון שאין שחור או לבן בעבודת התרגום, תמיד יש איזשהו מצב של פשרה, מציאת תחום אפור, ויציאה מהגבולות המוכרים. מלאכת התרגום דורשת מהמתרגם פעמים רבות מציאת פתרונות יצירתיים שמצריכים חקר ומחשבה, ולא יכולים להפתר בקלות על ידי שימוש במחשב או במילון.

מעבר למסקנות על עבודת התרגום באופן כללי, למדתי גם הרבה על עבודת תרגום ההומור בפרט. בתחילת העבודה, בשלב כתיבת הצעת החקר חשבתי שאתמקד בנושאים אחרים, ולא הכרתי כלל את הענף או התחום של תרגום ההומור. את הספר שתרגמתי "George's Marvelous Medicine" או כפי שתרגמתי את הכותרת "התרופה המטריפה של ג'ורג'", בחרתי הרבה לפני תחילת כתיבת העבודה וההצעה, עוד לפני שהתעמקתי חקרתי ולמדתי על חקר התרגום. לכן, בעקבות הקריאה הראשונית והכרותי הדלה עם ספריו של רואלד דאל בחרתי להתמקד בעבודה בשני נושאי חקר מרכזיים- אמצעים ספרותיים ופעלים ניביים. אולם, ככל שהתקדמתי בעבודה ולמדתי יותר על מגוון החקר הרחב של התרגום, הגעתי למסקנה שכל האמצעים הספרותיים ושאר האמצעים הלשוניים בהם דאל משתמש בכתיבתו, משמשים למטרה אחת מרכזית- הומור. רבים מספריו של דאל הם ספרים משעשעים, ואמצעים לשוניים הם הדרך המרכזית בה דאל מביע את ההומור בספריו. בעקבות זאת ובעקבות העתייעצות עם המנחה, החלטתי לשנות את נושא המחקר לתרגום ההומור.

המסקנה המרכזית שהגעתי אליה בעקבות תרגום ההומור היא שהבנת הבדיחה או הקטע ההומוריסטי הוא אחד הדברים החשובים ביותר כאשר ניגשים לתרגום ההומור. הרבה פעמים הומור הוא תלוי תרבות או הקשר, מה שמצריך מחקר, ידע כללי רחב והבנה של תרבויות והקשרים תרבותיים שונים. הומור יכול להתבטא גם במשחקי מילים, או שיבושים של השפה שיש להבין מאין נוצרו, ומדוע נוצרו, על מנת שאוכל בכלל לגשת לתרגם אותם. במקרים רבים, הבנת ההומור קשה הרבה יותר ממצאיאת פתרון לתרגומו. תרגום ההומור מצריך אפילו יותר יצירתיות במציאת פתרון, מכיוון שבנוסף לאלמנט של העברת האמצעי הספרותי או ההקשר התרבותי, נוסף האלמנט של שמירת האווירה המשעשעת של המשפט או הקטע כולו.

מסקנה נוספת שהסקתי מהעבודה שאינה קשורה לנושא שחקרתי, תלויה בספר הספציפי שבחרתי לתרגם או יותר נכון במקום בו הוא נכתב. דאל הוא סופר בריטי ולכן הספר כתוב בשפה האנגלית הבריטית וההומור נובע מההקשרים התרבותיים המקומיים. בעקבות מלאכת התרגום, התעמקתי יותר בתוכן הספר מכיוון שנאלצתי לקרוא אותו פעמים רבות, ושמתי לב שההומור הבריטי שונה מאד מההומור הישראלי. ההומור הבריטי מתעסק פעמים רבות בפרטים הקטנים, כמו שימוש בנונסנס

ובהומור לשוני. הסקתי שהסיבה שבגללה יש הרבה יותר הומור לשוני בהומור הבריטי היא שהשפה האנגלית היא שפה הרבה יותר דינמית. יש חופש גדול יותר ליצירת משחקי מילים, שיבושים לשוניים, המצאה של מילים חדשות, או השוואות לא הגיוניות. כל אלו נחשבים למשעשעים עבור ילד או אדם בוגר באנגליה. תופעת הנונסנס היא עוד אמצעי הומור בה דאל משתמש פעמים רבות בספריו ומוצאה בתרבות הבריטית. המילה "נונסנס" עוברתה למילה "איגיון" כלומר אי-היגיון. הומור שנובע מאי-היגיון הוא סגנון נפוץ ומובן בתרבות הבריטית, אך בישראל אין בו שימוש כה רחב כך שפעמים רבות בתרגום לעברית, גם כאשר התרגום הוא טוב במיוחד, ההומור לא תמיד מובן עבור הקורא הישראלי, ופעמים רבות הוא נתפס כשגוי או לא מכוון, במקום חכם ומשעשע. כשנתתי לבני משפחתי לקרוא את התרגום רובם לא הבינו את ההומור בדוגמאות בהן דאל משתמש בנונסנס.

לסיכום, נהנתי מכתובת העבודה ולמדתי ממנה רבות, אפילו מעבר לפעולת התרגום עצמה. נהנית למצוא פתרונות יצירתיים, לבצע מחקר, ללמוד על הקשרים תרבותיים שלא הכרתי, ולהרחיב את הידע הכללי שלי. כמו כן, למדתי על חשיבותו של תרגום ההומור וכמה הוא יכול להעיד מעבר למלאכת התרגום.

ביבליוגרפיה

1. הירש, ג. 2013. "על הומור ועל גבולות התרגומיות". המחלקה לתרגום וחקר התרגום אוניברסיטת בר אילן.
2. ויסברוד, ר. 2007. "לא על המילה לבדה: סוגיות יסוד בתרגום". רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
3. De La Rosa Regot, N. 2015. *Translating sounds: the translation of onomatopoeia between English and Spanish*. university of Barcelona.
4. Spanakaki K. 2017. *Translating Humor for Subtitling*.
<https://translationjournal.net/journal/40humor.htm>.
5. Srničková V. 2014. *Translating Nonsense in Roald Dahl's Children's Books*. Masaryk University Faculty of Arts Department of English and American Studies.
6. Tanto T. 2008. *Roald Dahl's Use of Language Pay in Charlie and the Great Glass Elevator*. Maranatha Christian University's Faculty of Letters.

ספרי עזר:

1. אבניאון, איתן. 2000, "מילה במילה – אוצר המילים הנרדפות, ניגודים ושדות סמנטיים", איתאב בית הוצאה לאור.
2. אבן-שושן, אברהם. "המילון החדש", הוצאת קריית-ספר בע"מ, ירושלים, 1993.
3. נרי סביניה, גבריאל. 2004, "ספר הביטויים המקיף, תזאורוס עברי-אנגלי-עברי", הוצאת יבנה.
4. מילון בבילון הממוחשב - <http://translation.babylon.com/english/to-hebrew/>
5. Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language, N.Y.C. Gramercy Books, Random House, 1996.

נספחים

מתחילת העבודה, כשבחרתי את הספר שאני עומדת לתרגם, ידעתי שארצה ליצור איזשהי כריכה משלי, שתואמת את רוח הספר בעיני.

ציור הכריכה שלי הוא בהשראתו של קווינטין בלייק, מאייר ספרי ילדים שאייר את כל ספרי הילדים של רואלד דאל. לבלייק יש סגנון איור יחודי, שמושפע בעיקר מקריקטורות. כל מי שיראה את עבודותיו של בלייק בספרי ילדים אחרים יוכל לזהותן במהירות.

בכריכה שציירתי מופיעים ג'ורג' הקטן, סבתא המרשעת וכמובן התרופה המטריפה. הצבעים הבוהקים, הפריטים הרבים, וחוסר הסדר מייצגים את רוח הסיפור ההומוריסטי והמוטרף.

הכריכה בעמוד הבא.

התרופה המטריפה של ג'ורג'

אייר
קווינטין
בלייק

כתב
רואלד
דאל